

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **111**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

12

PROSINAC
2019

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski
planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624,
01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
http://www.hps.hr

Uredništvo

E-mail adresa
za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

VŽ2 graf d.o.o.
Velika Gorica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
Palmotičeva 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

h t t p : / / w w w . h p s . h r

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na pretplatnički broj.

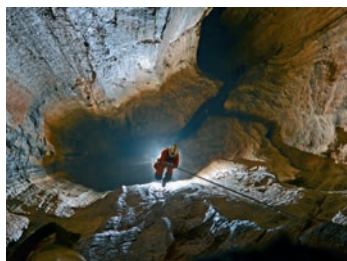
Cijena pojedinačnog primjerka

je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

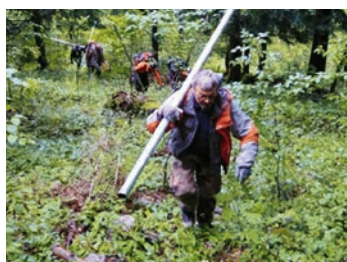
Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonicom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

524 Jama Nedam na sjevernom Velebitu

530 Povratak u kanjon inspiracije

545 Tri priče o četiri planinarska putokaza

550 Skijaške sekcije u planinarskim društvima

Sadržaj

Članci

- 524** **Jama Nedam na sjevernom Velebitu – Od zapinjanja na –250 do nove tisućice**

Marjan Prpić

- 530** **Povratak u kanjon inspiracije**

Igor Eterović

- 541** **Premužićevom stazom u jednom danu**

Željko Vinković

- 545** **Tri priče o četiri planinarska putokaza**

Tomislav Friščić

- 548** **Josip Ryšlavy**

Eduard Hemar

- 549** **Literatura**

- 550** **Skijaške sekcije u planinarskim društvima**

Marko Vuković

Rubrike

- 553** **In memoriam:** Vlado Prpić (1946. – 2019.), Mladen Japirko (1951. – 2019.), Drago Mikel (1950. – 2019.)

- 555** **Speleologija:** 2021. godina proglašena Međunarodnom godinom špilja i krša

- 558** **Zaštita prirode:** Mladi planinari (i oni koji će to tek postati) u povodu Svjetskog dana čistih planina posjetili Ravnu goru, Sudjelovanje u akciji »Zasadi drvo, ne budi panj«

- 559** **Nova izdanja:** Lara Černicki i Stašo Forenbaher: »Kratke šetnje u prošlost«

Tema broja

Istraživanje jame Nedam na sjevernom Velebitu

Naslovnica

Zima na Ivanščici, foto: Zoran Stanko

- 560** **Vijesti:** Državna nagrada za šport »Franjo Bučar« Darku Berlaku, 50 godina europskih pješačkih putova, Skupštine UIAA i EUMA u Larnaki, Radionica o planinarenju s osobama s invaliditetom (OSI) na Baškim Oštarijama, Devedeset godina planinarstva u Makarskoj, Planinari ne poznaju granice – 17. Dan istarskih planinara održan je s objiju strana granice

- 568** **Sadržaj**
111. godišta
»Hrvatskog planinara«

Jama Nedam na sjevernom Velebitu

Od zapinjanja na –250 do nove tisućice

Marjan Prpić, Zagreb

Vjerojatno je najgora mora za pisca kad treba pisati o nečemu što još nije posjetio ili je vidio samo na fotografijama. Odmah naglašavam: ne trebate zbog toga odustati od čitanja. Slobodno nastavite do kraja jer priča je zanimljiva, no jednostavno sam se morao požaliti što još nisam imao priliku zaći u jamu o kojoj pišem. Volontersko pisanje članaka za planinarske i speleološke publikacije

uvijek je nezahvalna zadaća za sve urednike, no budući da sam i sam uređivao razna tiskana izdanja i nekoliko portala, od kojih dva speleološka (portal SO-a Velebit još me uvijek trpi na toj dužnosti), osjećam potrebu da prenesem priču koja jednostavno ne smije ostati nezabilježena.

Priznajem da, poput svakog drugog normalnog urednika, znam gnjaviti

Ulazna vertikala
u jami Nedam
(–100 m)

Dvadeset i dvije godine nakon njezina otkrića i brojnih istraživanja, probijanja kroz teško prohodne ili neprohodne podzemne kanale, jama Nedam, s tada istraženih 250 metara, na glasu kao teško prolazna, neperspektivna i »demotivirajuća« jama, zauzela je tako svoje mjesto u svjetskoj literaturi, s potencijalom da se dubinom pridruži Lukinoj i Slovačkoj. A sve zahvaljujući ponajprije onim speleolozima i speleologinjama koji su bili uporni, ali i motivirali druge za nastavak istraživanja, unatoč svim preprekama koje im je jama priredila

ljude; od usmenoga, suptilnog moljaka-nja, preko službene elektroničke korespondencije, SMS poruka, do ponekad ne baš toliko suptilne upotrebe »blagodatni« društvenih mreža. Zato sam s razumijevanjem primio poziv pročelnice Komisije za speleologiju HPS-a Aide Barišić, koja mi je biranim riječima rekla kako bi bilo dobro da se u Hrvatskom planinaru objavi priča o jami Nedam. Očekivalo bi se da o tome nešto napiše voditeljica istraživanja (ona i piše opsežniji tekst o tome, op. a.), no razumije se i da joj je uza sva izvješća i nacрте koje mora zgotoviti uz svoj redovan posao vrlo teško pronaći vremena još i za jedan članak. Nedvojbeno je važnost pisane riječi o nekom događaju i potreba da ona ostane zapisana za buduće naraštaje. Planinarska, speleološka, pa i ona »slučajna« javnost, jednog će dana u dalekoj budućnosti listati digitalizirane naslove. Mogu zamisliti to doba: planinari će se na planine verati isključivo nekim levitirajućim sredstvima. Bez uporabe gojzerica, štapova, bez nošenja teških ruksaka, na vrhu neke planine opalit će selfie iz satelita (jer će i fotoaparati biti out). Jedino će za špilje i jame vjerojatno i tada trebati staviti kacigu na glavu i zagnjiliti u neki blatan procjep iza kojega je sifon ili vertikala. Ako na Zemlji uopće bude interesa za takvo što. Možda Mars bude veća fora.

Vjerujem da će i vijesti iz špilja na Marsu pobuđivati masovno, ali kratkotrajno zanimanje medija, kao što ih ovih dana pobuđuju speleološka otkrića

D. KORAIŠ

Suženje u jami Nedam na dubini od 260 m

D. KORAIŠ

Podzemni bivak
u jami Nedam
na dubini od 300
metara

na Velebitu. Sukus svih tih vijesti jesu nekakve rekorderske crtice – od novoga 40-kilometarskog sustava, pa preko »pokorene jame od 750 metara« (kao da je riječ o bitci), sve do opet rekordne jame od 1000 metara. Četvrte. Ovako to otprilike izgleda: »Koja je po redu na svijetu? Hmm... tek među prvih sto. Hmm... bila bi vijest da je među prvih pet, najbolje druga, ako već ne može prva.... daj vidi mogu li se spustiti još metar-dva niže i budi blizu da odmah javiš za prvi dnevnik ili prvo izdanje. Vidi ima li signala gore, ako nema, uzmi službeni auto pa se vozač tamo-amoo...«

Zanimanje je nešto veće i dulje ako je događaj vezan uz nezgodu u jami ili nedajbože crnu kroniku. Godine i godine teškoga istraživačkog rada u hrvatskoj speleologiji inače prolaze debelo ispod medijskog radara. Brojne speleološke udruge i odsjeci u Hrvatskoj već desetljećima marljivo istražuju hrvatsko podzemlje, od krajnjega juga i planine Sniježnice, preko cijele Dalmacije, Primorja, Istre, Like, Gorskoga kotara, Korduna, Zagorja... sve tamo do Papuka. Čak su speleološki istraživani i kanali ispod Tvrdje u Osijeku. Hrvatski speleolozi nisu istraživali samo u Hrvatskoj, već i posvuda izvan njenih granica – doslovce svugdje po svijetu.

Ovu sam malenu uvodnu digresiju jednostavno morao podijeliti s vama. Naime, iza naslova koji vrište, na primjer, »Jama duboka 1000 metara«, najčešće se ne napiše cijela priča. Jedna je takva i ona o velebitskoj jami Nedam. Zato sam pristao pisati o njoj, iako se u nju još nisam imao prilike spustiti. Ali sigurno ću to učiniti!

Jama Nedam nalazi se na području Nacionalnog parka Sjeverni Velebit, koje već dugi niz godina aktivno (na ekspedicijama ili logorima) istražuje SO PDS-a Velebit, s partnerskim speleološkim udrugama. Među brojnim istraženim objektima ističu se tri vrlo duboke jame. To su Lukina jama (punim imenom jamski sustav Lukina jama – Trojama, dubok 1431 m), Slovačka jama (–1324 m) i jamski sustav Velebita (–1026 m).

U jednom pretraživanju terena sjevernog Velebita 1997. otkrivena je jama koja je tada nazvana tehničkim imenom »SOV 34«. Svoje današnje ime dobit će nakon prvih istraživanja, koja su zapela na dubini od oko 250 metara. Zbog neprolaznih suženja u meandrima, iza kojih se, bilo je očito, jama nastavlja, dobila je ime Nedam. Ostat će zabilježen i podatak da je izvlačenje ambicioznog speleologa željnog da prođe dalje iz jednog uskog meandra trajalo tri

sata. No, to spada u »opis posla«. Nema speleologa koji se barem jednom nije pošteno zaglavio i dugo se odglavljivao.

Jama Nedam je zato, ali i zbog fokusiranja na druge novootkrivene duboke i pristupačnije objekte, ostavljena malo po strani. Tako je sljedeći posjet speleologa dočekala tek 2005. Tada se proširivanjem suženja nastojalo proći dalje. To je i uspjelo, ali zapelo se na novom suženju, pa je zbog »teških« metara jama opet ostavljena za neka druga vremena.

Međutim, činjenica da jama »ide dalje« i da »ima perspektivu« nije smetnuta s uma. U međuvremenu se naširoko istraživalo po sjevernom Velebitu. Provedeno je nekoliko ekspedicijskih istraživanja u Lukinjoj jami (speleoroni- lačka istraživanja na njenom dnu kojima je »produbljena« na danas poznatu dubinu) te u Slovačkoj jami (tu su istraživane paralelne vertikale, ali također se istraživalo i na dnu, gdje je prospekcijskim zaronom u uskom sifonu jama također »produbljena«).

Zahvaljujući novoj tisućumetarskoj jami i novom jamskom sustavu – Crnopcu, dužem od 42 kilometra, ova je godina velikim slovima upisana u povijest hrvatske speleologije

Na ekspediciji SOV-a Rožanski kukovi 2018. speleolozi su se ponovno spustili i u jamu Nedam te je ona ostala opremljena do tadašnjega dna. Nakon ekspedicije, u jami je ostavljen dio opreme – za skorašnja istraživanja. A ona su nastavljena već u listopadu, ali bezuspješno, zbog velike kiše. U jamu Nedam speleolozi su se vratili u lipnju 2019. Uvidjevši da je prolazak kroz meandar praktički nemoguć, jer svako novo proširivanje dovede do sljedećeg suženja, speleolozi su se popeli 25 metara više i našli lakši prolaz, dublje u meandru. Ipak, unatoč tome, još uvijek nije bilo mnogo

Sudionici prvog tjedna međunarodne ekspedicije 2019.

Ulaz u jamu
Nedam

Sudionici
drugog tjedna
međunarodne
ekspedicije 2019.

onih koji su mislili da će se u jamu moći spustiti dublje.

Istraživanja toga područja i jame Nedam nastavljena su tijekom ekspedicije Sjeverni Velebit 2019., koju je vodila Marina Grandić. Na kraju te ekspedicije jama je, zahvaljujući volji i upornosti, istražena do dubine od 740 metara (!). Radi lakših budućih istraživanja, postavljen je bivak na dubini od 300 metara. Nove akcije nastavljene su i nakon ekspedicije, polovicom kolovoza ove godine, a uspostavljen je i drugi bivak, na dubini od 600 metara. Uz istraživanja sporednih dijelova, došlo se i do nove dubine od 850 metara. Jama je išla i dalje u dubinu.

Novodosegnutom i izmjerenom dubinom jama Nedam smjestila se na četvrto mjesto na popisu najdubljih jama u Hrvatskoj, što je tek pet metara manje od jame Velebite. Iako je već sada jasno da je i nju pretekla, to će biti upisano kad se u sljedećim akcijama topografski snime i ucrtaju novi metri

Sve su snage usmjerene prema daljnjim istraživanjima. U novoj istraživačkoj akciji, u rujnu, dosegnuta je nova dubina od 920 metara. A jama Nedam nastavlja se i dalje!

Ushićenje prethodnim istraživačkim rezultatom i mogućnost otkrića nove tisućice doveli su i do sljedeće akcije, već nakon sedam dana. Četvero velebitaša spustilo se ispod točke na 920 metara dubine i nakon 50-ak metara zastalo na – gle čuda! – neprolaznom suženju. Razočaranje! Reklo bi se da se jama Nedam i dalje ne da! Činilo se da će potencijalna tisućica ostati samo potencijalna. Štoviše, dno na kojem su speleolozi zapeli izgledalo je i kao vodena klopka, jer uzak prolaz ne može progutati količinu vode koja se slijeva iz gornjih dijelova jame, pa se tu voda diže i desetak metara. Ipak, istraživači zamjećuju kanal koji se penje u visinu, pa ga nakon priječenja ispenjavaju i tako ulaze u fosilni, suh i topao kanal, a na njegovu kraju nailaze na vertikalu koja ide dalje u dubinu. Istraživanje je zastalo u toj vertikali na dubini od 1021 metra, koja se nastavljala i dalje! Nova vertikala dobila je ime Daj-dam.

Novodosegnutom i izmjerenom dubinom jama Nedam smjestila se na četvrto mjesto na popisu najdubljih jama u Hrvatskoj, što je tek pet metara manje od jame Velebite. Iako je već sada jasno da je i nju pretekla, to će biti upisano kad se u sljedećim akcijama topografski snime i ucrtaju novi metri. Nedam se već tom dubinom uvrstila i među sto najdubljih jama na svijetu. I ne – ovo nije rekorderska informacija, da se razumijemo. Ona samo pokazuje raskoš hrvatskoga krša, koji doslovno čini polovicu kopnenog teritorija naše domovine.

Dvadeset i dvije godine nakon njezina otkrića i brojnih istraživanja, probijanja kroz teško prohodne ili neprohodne podzemne kanale, jama Nedam, s tada istraženih 250 metara,

LOVEL KUKULJAN

na glasu kao teško prolazna, neperspektivna i »demotivirajuća« jama, zauzela je tako svoje mjesto u svjetskoj literaturi, s potencijalom da se dubinom pridruži Lukinoj i Slovačkoj. A sve zahvaljujući ponajprije onim speleolozima i speleologinjama koji su bili uporni, ali i motivirali druge za nastavak istraživanja, unatoč svim preprekama koje im je jama priredila. Zato je ovaj rezultat još slađi. Zahvaljujući novoj tisućumetarskoj jami i novom jamskom sustavu – Crnopcu, dužem od 42 kilometra, ova je godina velikim slovima upisana u povijest hrvatske speleologije.

Vertikala 20% u
jami Nedam

Povratak u kanjon inspiracije

Nacionalni park Zion (Utah, SAD)

Igor Eterović, Lovran

Ponovno u SAD-u

Prvoga dana mjeseca rujna 2019., evo me opet na američkom tlu! Nakon više od četiri godine ponovno ću posjetiti neke od bisera SAD-a i svjetski poznatih prirodnih čuda. Ovaj put, nažalost, bez svoje najbolje planinarske i životne pratilje – najdraže Ivane, što je planiranje puta učinilo mnogo težim (ima li se na umu savršenstvo njene logističke pripreme), a sam boravak manje ugodnim. Tu su logističku nedaću uspješno

otklonili naši američki »anđeli čuvari« i vječni prijatelji – Cleta i Orv Gingerich.

Sa mnom ovaj put nije bila i naša prva najveća sreća – Lucija – koja bi i sama mogla planinariti. Ona je s Ivanom ipak ostala kod kuće, s našom drugom najvećom srećom – malom Emom, čiji je duh itekako spreman za ovakve avanture, ali čije su godine ipak još prenježne da bismo je mučili prije svega jednim tako dugim transkontinentalnim letom.

Orv, Cleta i naše mjesto za kampiranje u Zionu

Nakon dvaju presjedanja i gotovo 16 sati boravka u avionima i zračnim lukama, evo me konačno u Salt Lake Cityju, gdje me dočekuje bračni par Gingerich, uzimajući me odmah u svoje ruke, unoseći time potpun mir i raspršujući svaku veću brigu. To dvoje razmjerno starijih (u sedamdesetima), ali veoma vitalnih ljudi, prijatelji su zbog kojih pomislite da ste u nekoj posebnoj milosti viših sila. Ne samo da su obavili svu osnovnu logističku pripremu na terenu (rezervaciju svih mjesta za spavanje) i donijeli mi gomilu svoje opreme da je ne teglim nepotrebno po avionu (šator, podlogu za spavanje, drugi ruksak...), već su se odlučili i potpuno prilagoditi mojem početnom planu, a dio čak i othodati sa mnom!

I tako sam na tu avanturu krenuo bez svojih triju princeza, ali u društvu neprocjenjivih prijatelja. Prva je postaja naše avanture bio Nacionalni park Zion.

Nacionalni park Zion

Nakon četiri godine, tri mjeseca i petnaest dana od trenutka kada sam ispred centra za posjetitelje u Zionu rekao Ivani kako osjećam da će moje sljedeće putovanje početi upravo ovdje gdje jedno završava – evo me! Veličanstven kanjon koji je izdubila rijeka Virgin, začuđujuće učinkovit i krajnje susretljiv National Park Service... Sjećanja su oživjela, ali na poseban način. Osjećao sam se kao da sam se vratio u neko svoje posebno mjesto, mjesto koje je obuzelo cijelo moje biće, mjesto koje kao da je nekako postalo moj novi komplementarni dom. Međutim, druga je strana medalje to što je to bio dom koji čovjek želi dijeliti s najbližima, a ovaj put njih nije bilo sa mnom.

Zion je očaravajuće mjesto. Bio je takav i za mormonske pionire, prve zapadnjake koji su naselili taj kanjon te dali većinu slikovitih imena prirodnim spomenicima na koje su naišli. Dovoljno je spomenuti Court of the Patriarchs – trojku masivnih, monolitnih, pješčenjačkih divova koji obrubljuju jednu dionicu kanjona, a koji su došljake podsjetili na tri crkvena oca: Abrahama, Izaka i Jakova. Cijeli je park dobio ime po Sionu, što u hebrejskom nosi značenje mjesta utočišta, svetišta.

Što me toliko obuzelo u Zionu? Mnogo sam razmišljao o tome, napose zbog činjenice da me je obuzeo više negoli jedan Grand Canyon (koji

Prelazeći dublje dijelove...

smo posjetili netom prije Ziona). Da ne budem pogrešno shvaćen, Grand Canyon me posve bacio na koljena zbog udivljenja njegovom grandioznošću, a naš planinarski posjet tom čudu prirodne moći rijeke Colorado smatram i dalje svojim najvećim planinarskim podvigom, koji ću teško nadmašiti. Međutim, Zion me obuzeo nekako intimnije, dodirujući nešto dublje od estetske razine. Kada sad promislim, čini mi se da je tome kumovalo nekoliko stvari. Prvo, Zion je u planinarskom smislu »logičniji«: prilaziš mu tako da uđeš u kanjon (a ne na njegov rub!) i onda se možda penješ na njegove rubove i raznorazna odredišta. Drugo, Zion je mnogo intimniji, ne samo zbog veličine (koja se možda i može obuhvatiti u jednom životu), već zbog mnogo manje razvikanosti od njegova veličanstvena južnog susjeda. Treće, možda najvažnije: iako mnogo manja, rijeka Virgin zadržala je svoju divlju bit, dok je Colorado ukroćen golemim branama te je ta moćna rijeka sada samo djelić onoga snažnog dubitelja najvećega kanjona na svijetu.

Upravo se rijeka Virgin duboko usjekla u moje pamćenje. Ona je žila kucavica Ziona u svakom smislu: načinila je ovaj kanjon i učinila ga jednim od najdojmljivijih geoloških fenomena na Zemlji, daje život području koje bi inače bilo gotovo beživotna pustinja, određuje i sve funkcije današnjega modernog pristupa zaštiti i posjetu ovom djeliću božanske prirode. Ona je tako odredila i obje staze koje su postale moja žudnja, pritajen san i regulativna misao u planiranju cijelog ovog novog posjeta SAD-u. Prva je od tih staza The Narrows.

The Virgin River Narrows

Samo ime te staze, koja to zapravo i nije, govori puno. Naime, riječ je o dijelu rijeke Virgin, zapravo njena sjevernog rukavca tik ispred proširenja u mnogo širi kanjon u njegovu srednjem toku, a koji prolazi uskim kanjonom monolitnih zidova od pješčenjaka. S obzirom na to da se hoda kroza samu rijeku, nije riječ o običnoj stazi, zapravo, u tehničkom se smislu uopće ne može govoriti o stazi. Odatle i ime toga odsječka, koje upućuje na usku dionicu (eng. *narrow* = usko). Narrows je drugo ime za avanturu, za jedinstveno planinarsko iskustvo kojemu nema sličnog.

Planirati prolazak tim kanjonom znači ozbiljno razmotriti mogućnost munjevityh bujica (eng. *flash flood*), ekstremno brzih i razarajućih navela velike količine vode koja u slučaju rijeke Virgin znači tutnjajuću silinu smjese vode, blata, kamenja i drugog materijala, poput iščupanog

drveća koje se s golemoga slivnog područja slijeva brojnim bočnim, uskim kanjonima u svoju maticu čineći od »Nevine rijeke« (eng. *virgin* = djevičanska, nevina) neopisivu razarajuću silu, a od Narrowsa podivljali kotao jureće mase različita materijala, koja je smrtna stupica za svakoga tko se u tom trenu ondje nađe.

Velik dio kanjona čine dugi odsjeci široki do 15-ak metara, stijena visokih više od 300 metara. I najbolji svjetski penjači teško bi se nosili s rijekom izbrušenim vertikalama najužeg dijela kanjona. Stoga bijega nema i jedina je zaštita pažljiva provjera vremena i zdrava moć prosuđivanja. Nije stoga čudno što smo se odmah prvi dan nakanili okušati u Narrowsima, kad smo čuli da je toga dana puno manja vjerojatnost kiše i ljetnih oluja.

S obzirom na to da je mogućnost kiše u to doba godine veća u popodnevnim satima, Orv i ja ustajemo jako rano i hvatamo jedan od *shuttle* buseva koji su isključivi prijevoz unutar parka. Iskravamo se na posljednjoj stanici (Temple of Sinawava) i brzo prelazimo Riverside Walk Trail, vrlo lijepu i ugodnu stazu uza samu rijeku, koja nudi uvid u jedinstven i rijedak fenomen, tzv. pustinsku močvaru, nastalu zahvaljujući specifičnim klimatološkim, hidrografskim i geografskim obilježjima toga područja. Na kraju te staze prestaju one službene i počinju The Narrows. Već smo prije osam sati ugazili u vode rijeke Virgin hrleći naprijed prema sve većim suženjima u kanjonu, imajući u planu doći do posljednje točke do koje se smije bez traženja posebne dozvole, do tzv. Big Springs (doslovno: velikih izvora) – mjesta na kojemu započinje suženje kanjona gledajući nizvodno. Naime, u gornjem toku rijeke (dodatnih desetak milja / 16 km) potrebno je tražiti dozvolu za kampiranje u kanjonu i provesti dva dana na putu po rijeci, a dopušteno je isključivo kretanje nizvodno. Putem smo susreli mnogo ljudi koji su se odlučili na taj pothvat.

Voda rijeke Virgin, sa svojih ugodnih 18 Celzijevih stupnjeva te gotovo trajnim hladom duž cijelog puta uzvodno (5 milja / 8 km) učinili su mi ovo jednim od najugodnijih planinarskih iskustava uopće. Razina vode također je bila idealna zbog dužega sušnog razdoblja. Ovdje je svakako potpuna novina hodanje po rijeci u toj dužini i borba sa strujom koja može biti varljiva (kao i dubina pojedinih džepova korita) te veoma

IGOR ETEROVIC

The Virgin River Narrows

skliskim kamenjem na većini puta. Druga veoma varljiva stvar jest osjećaj hladnoće, koji lako zavarava pa čovjek zaboravi da se i dalje nalazi u pustinijskom kraju te da bi bez dovoljne hidracije mogao stradati. Mene je to taj dan zavaralo.

Najveći je izazov stoga bio odabir primjerene obuće i odjeće te način pakiranja ruksaka. Trebalo se pripremiti i za povremena zaplivanje u rijeci, koja smo doduše izbjegli vrlo pomnim traženjem puta, pa smo tek dva-tri puta morali do prsa ući u rijeku. Kvalitetne tenisice za trčanje, od goreteksa (lagane i brzosušeće, s vrlo dobrim potplatom za ostvarivanje trenja), s kupaćim hlačama na sebi i »suhom vrećom« (eng. *dry sack*) u ruksaku s odjećom i opremom, pokazale su se kao vrlo uspješna kombinacija. (Drugi bih put jedino uzeo malo više tenisice ili gojzerice od istog materijala, radi držanja gležnjeva, koji se zaista umore od fokusirane pažnje da budu stalno napeti – radi sprječavanja mogućega poskliznuća. Doduše, ostaje pitanje, budući da smo odabrali hodanje bez čarapa, koliko bi to utjecalo na pojavu žuljeva u gornjem dijelu stopala ili podnožju lista noge.) Nije odmoglo ni veliko iskustvo mog partnera (pogotovo u »čitanju« rijeke) te moja strast prema pronalaženju boljeg puta, jer bismo bez toga upali u mnoge džepove u kojima bismo morali plivati, kao što su to bili prisiljeni činiti mnogi koje smo sretali.

Nakon dolaska do krajnje uzvodne točke i okrijepe na Big Springsu, Orv se napio prekrasne izvorske vode koja je obilno izbijala iz zapadne stijene kanjona u obliku izvora raspršenog u nekoliko slapića, a ja sam iskoristio »prirodni jacuzzi« u podnožju jednog od tih slapića te se još jednom okupao u rijeci.

Krećući natrag istim putom kojim smo došli, iako već pomalo umornih nogu (napose gležnjeva!) i uz nove izazove (hodanje niza struju uopće nije mačji kašalj!), dobili smo priliku za dvostruko ispunjenje još jednom prolazeći tom veličanstvenom usjeklinom u stijeni, sada pod novim osvjetljenjem: sunčeve su zrake sada velikim dijelom padale na stijene kanjona (tek su na rijetkim mjestima dopirale i do rijeke). Na povratku sam, dajući Orvu vremena za malo duži odmor, odjurio u bočni kanjon Orderville, koji je klasičan primjer uskih, urezanih kanjona (tzv. *slot canyon*), veoma uskih, okomitih stijena. Nizak

IGOR ETEROVIĆ

Traženje puta pored rijeke

vodostaj toga jedinoga stalnog pritoka u tom dijelu rijeke Virgin dopustio mi je da za kratko vrijeme istražim planinarima dopušten dio kanjona (oko 400 m u jednom smjeru).

Sretni i ponosni nakon nekoliko sati hoda, većinom u vodi rijeke Virgin, lagano smo uživali u Riverside Walk Trailu, koji ujutro nismo dostojno razgledali. Dok smo na povratku u kamp uskali u shuttle, već su u nama započele mentalne pripreme, a nakon dolaska u kamp i one logističke – za novu planinarsku delikatesu – Angel's Landing.

Angel's Landing

Nakon najopasnije »staze« u parku krenuli smo na drugu na toj opasnoj ljestvici, čije je odredište toliko nepristupačno da se prvim pridošlicama (dakako, ne računajući domoroce) učinilo kako na nj mogu sletjeti jedino anđeli...

IGOR ETEROVIC

Usred Narrowsa

Rijeka Virgin, došavši do tvrde stijene, zaobišla je jedan njen dio tvoreći tzv. Veliki zavoj (Big Bend) i obljubila hridinu koja se izbočila duboko u kanjon. Bočni je potok (koji se nakon toga Velikog zavoja strmoglavljuje u rijeku) zasjekao omanji kanjon intrigantna imena, koje upućuje na njegovu hladnoću: Refrigerator Canyon (eng. *refrigerator* = hladnjak), učinivši od Angel's Landinga zaista izdvojen, poprilično istaknut greben.

Najveći je izazov izrazita eksponiranost završnog hrpta, u duljini od pola milje (oko 800 metara). Taj su dio djelatnici parka učinili dostupnijim širim masama ugrađivši masivne željezne nosače sa snažnim lancem kao rukohvatom.

Računajući na popularnost staze, opet smo ustali rano i krenuli na najraniji shuttle bus. Međutim, već je u redu za bus bilo previše ljudi (u 6 sati!), pa smo uskočili u sljedeći, koji je išao za nekoliko minuta. Htjeli smo izbjeći gužvu i mimoilaženja, pogotovo na najužim dijelovima završnog hrpta.

Stanica je za ovu stazu Grotto, nakon čega slijedi prijelaz ceste i rijeke Virgin (most) te lagan uspon prema Walter's Wiggles – čudu planinarskoga graditeljstva. Poput našeg Ante Premužića, na jednoj od najljepših građenih planinarskih staza na svijetu, izgrađenoj u području sjevernog Velebita, tako je i ovdje jedan čovjek pokrenuo i vodio te osobno sudjelovao u gradnji 21 serpentine, kako bi se moglo doći do vrha početka grebena hridine Angel's Landinga. Bio je to Walter Ruesch, koji je poput našeg velikana Premužića, čovječanstvu u nasljeđe ostavio iznimnu planinarsku stazu.

Na vrhu serpentina, na tzv. Scout Overlook Pointu, nakratko smo se odmorili i opremili pojasevima sa sustavom za ukapčanje. Iako smo ostatku posjetitelja izgledali poput čudaka (pogotovo ja, s još nekoliko traka, karabinera i jednim pomoćnim užetom na pojasu, za svaki slučaj), Orv mi je bio posebno zahvalan što sam ga nagovorio da obojica uzmemo tu opremu i što sam mu je prilagodio. Naime, taj 73-godišnji planinar čelične volje, neobične snage i briljantne moći prosuđivanja, naposljetku je zaključio kako su zapravo svi ostali na stazi toga dana bili pravi čudaci. Složio sam se s njim, s napomenom da je pravo čudo što je od 2004. (otkad se vodi statistika) »samo« devet ljudi poginulo na toj stazi. Naime, zamislite uspon s Maloga na Veliki Triglav, s istim ili većim brojem ljudi dnevno, i premda kraći – tripit uži put (mjestimice širok doslovce pola metra do metar). I na njemu ljude svih kultura, navika i spremnosti (mentalne, tehničke i fizičke), sa šarolikom paletom izbora obuće: od sandala za plažu, zatim tenisica, do gojzerica (neki su hodali i bosi!). Bilo je ljudi koji su se jedva uspeli, fizički potpuno iznemogli, ljudi koji su se tresli pri silasku, ali i takvih kojima je na eksponiranim dionicama najveća briga bio puknuti nokat... Da nismo vidjeli, ne bismo vjerovali. A nijedan od njih ma i s jednim komadom bilo kakve penjačke opreme! Čak ni »naši« Europljani (razgovarao sam s jednim mladim Talijanom te divnim mladim njemačkim parom, koje smo sreli) nisu donijeli sa sobom »europske« navike s alpskih klinčanih putova, ferata...

Zanemarimo li sve to, kao i iščuđavanje nad ljudskim neoprezom, staza Angel's Landing spada u prvoklasne staze. Impresivne serpentine Walter's

Wiggles, eksponirane police, uske dionice grebena s prepadima od nekoliko stotina metara, vidici od kojih staje pamet (svugdje uokolo po kanjonu pruža se prekrasan vidik!), nevjerojatan pješčenjak, čije trenje jednostavno oduševljava... Poslastica za svakog zaljubljenika u prirodu i visine.

S vrha Angel's Landinga pruža se jedinstven vidik iz same unutrašnjosti kanjona. S toga se mjesta rijeka Virgin najbolje vidi jer je to jedino mjesto s kojega se može pogledom zahvatiti njen Big Bend, a pogled seže na obje strane kanjona: duboko prema mračnim zakutcima Narrowsa na sjeveroistok, odnosno daleko prema proširenju riječne doline na jugozapad. Taj vidikovac također pruža istodoban vidik na istočne i zapadne stijene kanjona. Sva silina i moć čistih okomica, koje obrubljuju usjeklinu, pomno ukopanu tisućljetnim pomnim radom rijeke Virgin, ovdje su najviše

izražene. Tek ovdje ljepota, paleta boja, tekstura stijena i raznolikost kamenih slojeva dolazi do vrhunca. Postaje malo jasnije kakvi su dojmovi obuzeli prve zapadnjake koji su se našli ovdje ili, krenemo li još dalje, kakvo li je to udivljenje potaknulo domorodačko indijansko stanovništvo da u tim klisurama i vrhuncima iznad kanjona smjesti svoja božanstva i mitološka bića.

Sa svojom visinom od 1765 metara, idealno je mjesto za razgledavanje okolnih vrhova na rubovima kanjona. Sve redom divovi od oko 2000 metara nadmorske visine, svaki od njih posebna, očaravajuća izgleda. Mount Majestic (2120 m) na zapadu, kako joj i ime govori, zaista veličanstvena planina, duga hrpta i potpuno okomite istočne strane visoko iznad kanjona. Zatim cijela paleta okomitih čuvara ulaza u Narrows i provirujućih velikana na dalekom sjeveru. Na istoku se pak od

Desert swamp, na proširenju pred ulazom na Riverside Walk

sjevera prema jugu nižu brojne planine. Mount Baldy (1987 m), na kojemu se nalazi famozni Observation Point, završetak je jedne od najatraktivnijih staza u Zionu. Zatim Cable Mountain (1950 m), na kojem je pisana ljudska povijest Ziona, a na čijem je vrhu još vidljiv njezin trag: završni drveni piloni, ostaci velike teretne žičare za prijevoz drvenih trupaca u dolinu, iz prošlog stoljeća. U trenutku kad smo stajali na vrhu upravo su se izvrsno vidjele razorne posljedice svježeg odrona s ove planine, koji me je spriječio da običem sustav triju staza što prolaze njenim podnožjem, jer sve su bile potpuno zasute tonama sipkoga, smravljenog pješčenjaka, čije će čišćenje zasigurno trajati još jako dugo. Zatim monolitni The Great White Trone (2056 m), čije ime govori sve: prekrasan divovski tron četvrtasta oblika isklesan od bijelog Navajo pješčenjaka. Naposljetku čitava istočna stijena koja se proteže u daljinu, slikovitih imena: The East Temple (2356 m), Twin Brothers (2092 m), Mountain of the Sun (2050 m),

Bridge Mountain (2077 m), The Watchman (1998 m). Na drugoj pak strani, nastavljajući se južno na Mount Majestic, dominiraju Mount Zion (2114 m) i Jacob Peak (2108 m).

Na silasku pak s vrha dolazi do izražaja genialnost trasiranja ove staze i postavljanja pomagala. Naime, većim je dijelom riječ o hodu po ekspoziranim policama, strmim pješčenjačkim padinama ili uskim grebenskim hrptovima. Imamo li na umu da je razlika u visini od početne točke kod Virgin Rivera do samog vrha oko 460 metara, tada je lako dočarati kako se neprestano krećete uz prepade okomica od 350 do 450 metara. Sama je staza očaravajuće provedena, vrlo odmjereni, bez težih tehničkih detalja, a uz malo privikavanja na pješčenjak, za nas koji nismo iz tih krajeva, nudi zaista pravi užitak penjanja, štoviše, možda je i jedna od ljepših staza takve vrste. Naime, postavljen lanac zaista je važan oslonac, napose u trenucima mimoilaženja. Možda i ne posve nužan kao pomagalo za uspinjanje i silaženje (iako je dobra psihološka pomoć u trenucima slabosti!), taj je lanac gotovo nužan pri mimoilaženju većih skupina, jedne na usponu, druge na silasku. Naša se oprema pokazala itekako korisnom u takvim prilikama jer smo Orv i ja bez poteškoća manevrirali izvan staze i preko lanca u trenucima propuštanja, čime smo bili osjetno pokretljiviji i brži, jer nismo ovisili o proširenjima.

Poruka iz Ziona

Na silasku sam, razmišljajući i razgovarajući s Orvom, zaključio da je praksa National Park Servicea naizgled paradoksalna, a ipak razumljiva. Nudeći vrlo iscrpne opise staza, čak postavljajući neka pomagala (npr. prognoza bujica za Narrows ili lančani gelenderi za Angel's Landing) i popularizirajući te staze (zaista i jesu najpopularnije!), kao da čine medvjedu uslugu posjetiteljima. Na kraju svakog opisa u letku, napisa u knjizi, govora rendžera pri savjetovanjima itd., uvijek je posljednja rečenica: odgovornost za rizik jedino je vaša, oslonite se na zdravu prosudbu. Mislim da bismo se ponekad trebali podsjetiti na tu poruku jer američki avanturizam možda pruža uvid u često izgublenu bit planinarstva, koje naizgled sve više postaje turizam, a sve manje osobni rad na vlastitoj prosudbi, učenju i pripremi.

IGOR ETEROVIĆ

Završni dio hrpta prije kratkog silaženja

Na hrptu Angel's Landinga

Na to se oslanja i naša velika rasprava o kulturnim razlikostima u planinarskim zajednicama, o raznolikosti pristupa i percepciji odlaska u prirodu. U tom duhu dominantnog avanturizma posebno me se dojmila američka praksa kampova, kampiranja te načina boravka u prirodi. Dok je u našem (europskom) kulturnom okruženju takav način boravka više izniman i vezan uz individualce, u SAD-u je, čini mi se, jedini mogući. Naime, kulturalna podloga, drugačija tradicija odnosa s prirodom, povijesni razvoj, mladost te države i nacije učinile su svoje. U njihovim parkovima gotovo nema planinarskih domova i kuća (tek iznimni lodgeovi, pretežno u Apalačkom gorju), planinarske markacije potpuno su im strane (opet je iznimka Appalachian Trail, koja ima svoje oznake u boji, uglavnom cijelom trasom), a dominira jednostavno označavanje na raskrižjima i počecima staza (*trailheads*), gdje je često i opširan opis same staze sa zemljovidom područja. Ponovno je naglasak na vlastitoj procjeni pri

planiranju i snalaženju u prostoru (možda i korištenju kompasa!).

Stoga boravak u prirodi, ako je višednevan, nužno uključuje kampiranje. Amerikanci su zaista

Pogled s početka staze na impresivni hrbat Angel's Landinga

IGOR ETEROVIC

profesionalci u kampiranju, u svakome pogledu. Od tehničkih rješenja, ponude pomagala i potrepština za kampiranje svih vrsta i oblika, do krajnje pedantna i razvijena sustava kamperske infrastrukture. Izvrstan je primjer upravo NP Zion, u kojemu smo unaprijed rezervirali mjesto (*camp-site*) u Južnom kampu (South Campground) te se nakon dolaska uredno prijavili (*check-in*), odvezli kamper na svoje mjesto, uredno ga otkvačili na prilično ravnoj šljunčanoj podlozi, nivelirali i odmah potom sa strane, na komadiću trave i zemlje, podigli šator za mene. Taj kamp nije imao priključak ni za vodu ni za struju, a zajednički centralni sanitarni čvor s WC-om bio je nedaleko od našeg mjesta za kampiranje, što se pokazalo prilično zgodnim.

Kampiranje u prirodi, izvan takvih kampova, načelno je dopušteno, pa čak i nužno, jer drugog smještaja u tim golemim divljim prostranstvima i nema, a u takvim su područjima zapravo i smješteni svi najpoznatiji nacionalni parkovi. Dovoljno je podsjetiti na nepregledna ledena prostranstva aljaških nacionalnih parkova, ili nesagledive

IGOR ETEROVIC

Pogled na prehodani dio hrpta

IGOR ETROVIC

Zion je poprilično posjećen park, a hodanje izvan staza nije dopušteno, tako da su čovuljci ondje prava rijetkost jer su staze vrlo vidljive i raspoznatljive. Međutim, nikakvih drugih oznaka, natpisa, bojanja i sličnoga, po stazama nema. Valjda je logično da imaš sa sobom kartu područja ako ga ne poznaješ

pustinjske i kanjonima izbrazdane horizonte Arizone i Utaha, ili pak duboke šume gigantskih razmjera u svakom smislu, na području Montane i Wyominga (često dodatno »začinjene« potencijalnim susretom s grizlijem). Ta je područja moguće proći i prolaziti samo u tzv. backcountry avanturama, uz nošenje svega sa sobom u ruksaku, uključujući opremu za kampiranje te sustave za pročišćavanje vode. U zaštićenim područjima, poput nacionalnih parkova, za takve je avanture potrebno samo tražiti dozvolu i javiti rendžerima okvirni plan, a upravo se taj oblik posjeta većini parkova smatra onim pravim, možemo slobodno reći, planinarskim doživljajem tih parkova. Sve je ostalo za njih više-manje turizam ili, kako oni kažu, samo manji ili veći *hike* – šetnja, hod. Često sam razmišljao kako se ta čelična avanturistička narav

američkog planinarenja možda ponajviše iskalila u čudnoj mješavini pionirskog »osvajanja« najnestoljubivijih predjela te goleme zemlje (podsjećam na ledenjake Aljaske, pustinje i kanjone Arizone i Utaha, »grizlijeve šume« Montane i Wyominga). Jako mi je zanimljiva ta američka, kao kirurškim nožem odsječena podjela: kad si u gradu, budi građanin i zahtijevaj sve komocije gradskog života, no kad stupiš u prirodu, pravila se stubokom mijenjaju i tu se prilagodi minimalizmu i učinkovitosti, pritom ne ostavljajući svoga traga.

Pri kretanju prirodom nije puno drugačije. Od označavanja staza, tu su, osim spomenutih natpisa i ploča u uređenim područjima i parkovima, naravno, i čovuljci ili mužići (slov. *možici*, eng. *cairns*), koji su na nekim stazama jedini orijentir. Zion je poprilično posjećen park, a hodanje izvan

staza nije dopušteno, tako da su čovuljci ondje prava rijetkost jer su staze vrlo vidljive i raspoznatljive. Međutim, nikakvih drugih oznaka, natpisa, bojanja i sličnoga, po stazama nema. Valjda je logično da imaš sa sobom kartu područja ako ga ne poznaješ. Ili si možda pogriješio u izboru aktivnosti? Mislim da je to oslanjanje na vlastitu prosudbu, pripremu i osobnu odgovornost kamen temeljac američkog planinarstva u najširem smislu, od kanjoninga do vrhunskog alpinizma.

S tim sam se mislima poslijepodne naumio pozdraviti sa Zionom u usamljeničkoj šetnji Watchman Trailom, stazom koja je dobila ime po Watchmanu (eng. = stražar), koji se nadvio nad ulazom u nacionalni park i kanjon. Ta staza nudi najprisniji vidik na tu impresivnu, šiljatu, pješčenujačku tvorevinu koja se pruža vertikalno u nebo. Šetnju sam obavio po ugodnoj ljetnoj kiši, nakon čega sam imao potrebu okupati se u rijeci Virgin i zaokružiti posjet Zionu. Imala je pravo Ivana kad je proročanski najavila da je naš posjet Zionu prije nekoliko godina bio tek uvod u kamena čudesa

Na vrhu Angel's Landinga

koja skriva Utah. Zion je ovaj put bio podsjetnik na to i generator energije za potpuno upoznavanje ostalih nacionalnih parkova u regiji. U njemu je tako započela i konkretna mentalna priprema za sutrašnji put prema novom planinarskom eldorado države Utaha – nacionalnom parku Bryce Canyonu.

Serpentine prema Walter's Wiggles

Premužićevom stazom u jednom danu

Željko Vinković, Bjelovar

Planinarstvo u Bjelovaru započelo je 30. lipnja 1924. osnivanjem podružnice Bilogora, na poticaj Viktora Borovečkog, šefa željezničke postaje Bjelovar i člana HPD-ove Središnjice u Zagrebu. Imajući to u vidu, članovi HPD-a Bilogora iz Bjelovara ove godine proslavljaju 95. obljetnicu planinarstva u Bjelovaru. Proslava je započela već početkom veljače, svečanom skupštinom i dodjelom priznanja zaslužnim članovima. U travnju se na tradicionalnom »Proljeću na Bilogori« okupilo 310 planinara iz 20 planinarskih društava iz Hrvatske i BiH. Proslava se nastavila u svibnju zanimljivim trodnevnim pohodom na planinu Prominu uz upoznavanje povijesnih znamenitosti Šibenika i Skradina. Na izlet godine u BiH na četiri dana ide se sredinom lipnja, jedanaestu godinu zaredom uz obilazak Pogorelice, Bitovnje, Lopate i Inača te posjet Kreševu, Mostaru i Međugorju. U ovoj godini prigodno za vrijednu obljetnicu ponuđeno je pet velebitskih priča (izleta) na Velebit.

Osim društva, i pojedini članovi obilježavaju lijepu obljetnicu, svaki na svoj način. Nakon što sam 2014. za 90. obljetnicu planinarstva u Bjelovaru prohodao 90267 metara dugu stazu Fruškogorskog planinarskog maratona za 21 sat i 49 minuta, ovu sam obljetnicu odlučio obilježiti prolaskom Premužićeve staze u jednom danu.

Premužićeva staza, koja je na poticaj Hrvatskog planinarskog saveza proglašena spomenikom kulture, jedinstvena je po tehnici gradnje i ljepoti krajolika kojima prolazi. Građena je od 1930. do 1933., a duga je 57 kilometara. Idejni začetnik bio je dr. Ivan Krajač iz Senja, a graditelj šumarski inženjer Ante Premužić. Staza počinje nedaleko od planinarskog doma Zavižan (1594 m). Prolazi preko prijevoja Velikog Alana (1412 m) i završava na Baškim Oštarijama (927 m).

Pohod »Od Zavižana do Prpe u jednom danu« koji već postaje tradicionalan, organizira već šestu godinu zaredom HPU-a Prpa iz Baških Oštarija. Glavni organizator je velebitski gorštak Vlado Prpić poznatiji kao Prpa koji zna reći: »Meni je Velebit bit ili ne bit«.

Na pripremnom razgovoru za pohod, uvečer u planinarskom domu Zavižan, objasnio nam je kako ovo nije utrka, ali da itekako možemo dokazati vlastitu pripremljenost. Dodao je da neće biti lako jer se radi o kamenjaru, neravnom

Premužićeva staza

terenu, a možemo se suočiti i s drugim nepredviđenim situacijama (odronjena staza, srušena stabla preko staze, ostaci snijega, možda susret s medvjedom ili s probuđenim poskokom. Start pohoda je u 5 sati ujutro ispred planinarskog doma Zavižan, a cilj na planinarskom domu Prpa, gdje će svakom sudioniku biti upisano vrijeme, a svi će dobiti priznanje za uspješan prelazak.

Svatko tko dođe na pohod mora se prvo suočiti sam sa sobom a onda tek uvidjeti ima li snage za ovaj pothvat. Svi kreću s nekim željama i ciljevima. Jedni žele dokazati svoju spremnost, drugi se okušati u nečem novom, treći uživati u ljepotama prirode i vidicima. Nekoliko njih tu je od prvog pohoda pa im je već »ušlo pod kožu«. Ali jedno nam je svima zajedničko: ljubav prema planinama i našem nenadmašnom Velebitu.

ŽELJKO VINKOVIĆ

Premužićeva staza na primorskoj strani srednjeg Velebita

Za ovakav način hodanja na »duge pruge« treba imati osim kondicije i »jaku glavu«. Vidim na licima onih koji još nemaju iskustva ovakvog hodanja onaj upitnik: Hoću li moći? Iza sebe imam nekoliko dugometražnih akcija u jednom dahu – od Slavonskog planinarskog puta u osam dana, uzdužnog Biokova (Biokovski vuk) u četiri i pol dana, do Puta Oluje preko Kamešnice i Dinare, pa im pokušavam prenijeti neka svoja iskustva.

Jedna od presudnih stvari je odabir odgovarajućeg osobnog tempa hoda. Snagu ipak treba rasporediti za cijelu turu. Bolje je krenuti i za nijansu sporije nego obično pa ako ostane viška snage lako se može ubrzati pred kraj. Važno je znati da će kriza svakoga uloviti na pojedinoj dionici prije ili kasnije, ali i znati da će ona proći i da će se energija vratiti.

Subota ujutro i malo poslije četiri sata pomalo izvirujemo iz toplih kreveta. Ispred doma se osjeti lagani vjetrovi, ali ništa zabrinjavajuće. Prognoza je dobra do podne, a nakon toga svakim satom raste vjerojatnost za kišu. Doručujemo tko što može, slušamo zadnje Prpine upute i točno u pet sati 35-oro planinara nestaje u noći. Na samom početku nekoliko brzih se odvaja. Ne obazirem se previše na njih i razmišljam o svom tempu.

Kad me je sinoć netko upitao za koliko planinaram stići do Prpe odgovorio sam mu da želim stići unutar dvanaest sati. Sad mi se kroz glavu mota misao da pokušam ići što brže zbog najave popodnevnih kiše, iako sam svjestan da neću proći bez nje. Za petnaestak minuta stižem na početak Premužićeve staze, hodajući iza dvojice mladih

planinara čiji mi tempo odgovara. Oni stalno podvikuju da bi upozorili medvjeda ako se nađe u blizini. Mislim da je dobro što su ozbiljno shvatili Prpina upozorenja.

Dan se polako probija na Velebit. Dok se mi na momente probijamo kroz zaostali snijeg kojeg na mjestima ima prilično ali je čvrst pa moramo paziti da ne dođe do poskliznuća.

Najatraktivniji dio Premužićeve staze svakako je onaj koji prolazi Rožanskim kukovima. Dok sam zaokupljen tom ljepotom dolazim do Rossijevog skloništa. Mislio sam da poslije Rossijevog skloništa neću više naići na snijeg, ali još ga ima podosta u šumi prije skretanja prema planinarskom domu na Alanu.

Nakon dobrih tri sata hodanja osjetim da je vrijeme za promjenu obuće kako bih smanjio mogućnost nastanka žuljeva. Pomalo se otvaraju vidici na more i otoke! Sustižu me Miki, Emir i Dino. Imaju odličan tempo pa im se odlučujem priključiti na začelju. Iduća dva sata do izvora na Gornjim Koritima provodim u njihovom ugodnom društvu. Tu se nakratko razilazimo jer ne stajem točiti vodu već lagano nastavljam tako da dionicu uz Radlovac prolazim bez njih. Radlovac je prilično duboko krško polje na čijem dnu ima ljetnih stanova, livada i pašnjaka.

Malo prije podne prolazim pored skloništa na Skorpovcu, bez zaustavljanja, jer se vrijeme osjetno pogoršava, a smjerokaz mi kazuje da ima još četiri sata hoda do Baških Oštarija. Ubrzo me ekipa ponovno sustiže, pa ćemo zajedno do samog kraja. U pola dva smo na Dabarskoj kosi. Više

nema popusta od kiše: polilo nas je odozgo! Sve se zatvorilo, ne namjerava stati tako da završnih sat vremena hodamo po kiši. Konačno, nakon devet sati i 25 minuta hoda stižem do planinarskog

doma Prpa. Uspio sam cijeli put proći za manje od deset sati, zahvaljujući samo odličnoj ekipi koja me vukla i motivaciji da što manje budem na kiši.

Pojedinci koji su stigli već u opuštenu atmosferi dočekuju nas pljeskom. Brzo se presvlačimo u suhu rezervnu odjeću, a za ručak nas čeka odličan grah. Više od pola ekipe još je na stazi, priželjkujemo da im kiša ne pada prejako. Do 17 sati svi su stigli i, što je najvažnije, nitko se nije ozlijedio. Fešta može početi uz dodjelu priznanja za uspješan prelazak i uz izvrstan gulaš.

Pohod puno znači za popularizaciju Velebita i same Premužićeve staze pa ne čudi činjenica da svake godine ima sve više sudionika. Osjetio sam se povlaštenim da sam dio ekipe zaljubljenika u Velebit. Zato veliko hvala Prpi kao glavnom organizatoru i svim ljudima koji pomažu u organizaciji ovog pohoda. Ovo iskustvo neka bude pozivnica svima zainteresiranim za idući pohod, ali i za što više planinarenja na Velebitu, našoj mitskoj planini.

Darko Kos i Željko Vinković u društvu s Vladom Prpićem

Tri priče o četiri planinarska putokaza

Tomislav Friščić, Ivanec

Planina i njezina ljepota! Treba doći, vidjeti je, osjetiti, uživati u njoj. Planina nije mjesto u gradu koje se može stvoriti kao neka kuća; uložite novac, dođu građevinari i izgrade vam kuću, kafić, zgradu, na kraju vam još sve lijepo poploče, onako kako ste željeli.

Velebit, ponos hrvatskih planina, opjevan je i opisan u brojnim pjesmama, putopisima i knjigama. Nema planinara koji o njemu ne govori, ne divi mu se i ne hvali ga. Mnogo je onih koji o njemu govore sa strahopoštovanjem. Velika većina spominje »osvojene« vrhove, zabave u planinarskim domovima i skloništima, no rijetki su oni koje zanima kako su uopće nastali putovi koji ih sigurno vode na odredište te objekti koji nam u divljoj planini katkad i život znače. Malo je i onih koji znaju da Planinarski klub Ivanec ima svoje staze na Velebitu. Riječ je o putovima

o kojima je PK Ivanec dobrovoljno preuzeo skrb, ispunjavajući svoj dug prema svim planinarima, ali i Velebitu.

Prvi dio: Druga strana medalje

Brušane, cesta između Gospića i Karlobaga, Velebit i početak njegova južnog dijela, jedan kombi, Lada Niva, osmero sjevernjaka, dva Ličana i staza koju treba obnoviti. Polazimo u akciju čišćenja i obnove puta Brušane – Ripište. Sredina je tjedna, kiša bi trebala prestati i vrijeme bi trebalo biti sve ljepše. Međutim, ovo je ipak Velebit, a on ima svoje planove.

Novi stupovi za planinarske putokaze (četiri komada) nisu toliko teški, no prilično je nezgodno na planinu nositi nešto dugačko dva metra. Nove ploče, 25 kilograma gotove smjese za beton, voda, profesionalna motorna pila, benzin, alat, sjekire,

Krčenje zaraslog puta

TOMISLAV FRISČIĆ

Markacisti u akciji

male pile i divljina... Motornom pilom krčimo put, uklanjamo raslinje, popadale grane i kamenje, ponovno stvaramo prepoznatljivu stazu. Za ono što se prelazi za sat vremena, nama trebaju tri. Znoj probija odjeću, bez obzira na vjetar i maglu. Noć nas tjera na povratak.

Sutra dan trebamo nastaviti s poslom, ali umjesto sunca dolazi kiša. Pokušavamo, ali moramo odustati, priroda je ipak jača!

To je ona druga strana medalje, druga strana planinarstva. Ne boriš se samo s planinom, praktički je i ne vidiš od onoga što nosiš na leđima, u rukama, dok se boriš za ravnotežu, s blatom, mjestimice i snijegom. Vратиш se kući s pitanjem kad idemo opet, nismo još ništa napravili... I ići ćemo ubrzo opet, nadam se da će nam vrijeme biti sklonije. Pridruži nam se!

TOMISLAV FRISČIĆ

Nošenje stupova za planinarske putokaze

Drugi dio: Markiranje putova Brušane – Ripište, Pasji klanac – Piskovita kosica, Piskovita kosica – sedlo Konjevača

Tko su Gaja i Zubi? Likovi Walta Disneya? Nipošto – to je dvojac prijatelja iz Ludbrega. Tko je Laci? Ivančanin mađarskih korijena. Tako se piše. A Lazo? Policajac iz vrtića? Himalajac? Prigorščan (domaće ime za žitelja Prigorja pokraj Ivanca, nap. ur.) na vječnom privremenom radu u Lepoglavi. Što im je zajedničko? Svi su planinari, svi vole društvo. Neki govore malo, neki više, ali svi daju sebe i svoje slobodno vrijeme za PK Ivanec i Velebit. To je nastavak priče iz Brušana, Šugarske dulibe, Ramina korita i Pasjega klanca.

Malo crvene boje, malo bijele, i kist u rukama, to nam je osnovna oprema. Cilj nam je divljina koja se treba ukrotiti, učiniti pristupačnom svakom planinaru željom krstarenja po Velebitu. Prije dva tjedna vrijeme je bilo na granici snijega,

a sada planina pokazuje onu drugu stranu. Vlada žega, a svaka kap vode postaje čimbenik o kojem ovisi čitav posao. Nema straha dok je cisterna u Šugarskoj dulibi puna, ona je kao oaza u pustinji i mjesto za počinak. Završava se još jedna epizoda u bogatoj planinarskoj riznici uspomena. No, tu nije kraj, jer stupovi i putokazi još čekaju.

Treći dio, finale: Postavljanje stupova i putokaza

Opisali smo prvi nastup. Bilo je teško. Opisali smo drugi nastup. Bilo je teško. Za kraj su ostali »samo« stupovi, točnije, njih četiri, te sat i nešto hoda od Pasjega klanca (1295 m). Ostavljeni u stijenama, zajedno s vodom, mješavinom za beton i putokazima. Budući da su to ipak građevinski radovi, s nama je i inženjer građevinarstva. Školovani je građevinar oduvijek tu, a red je bio da se nađu i tri »hebera«, onako, da malo pomognu.

Dan prvi: popodne i put, roštilj u »Vili Velebita«, spavanje. Dan drugi! Ustajanje u cik zore, voda za piće, voda za beton, još smjese i nešto hrane, te nužan alat. Ruksaci su puni, samo što ne popucaju. Hodamo od Brušana do mjesta gdje smo ostavili stupove. Gle čuda, još su uvijek ovdje, nitko da ih odnese i postavi, nitko da ih ukrade. Kao da smo bili jučer. Stavljamo stupove na leđa, još ostavljenog materijala, još tereta... Stup prvi. Klekneš, ruješ, kao da tražiš izgubljeno blago. Malo zemlje i uvijek kamen. Baš tamo gdje ne treba. Ipak, rupa je tu, staviš sitno kamenje, zaliješ betonom, pa opet manje kamenje i na kraju veće. To je spomenik vremenu kojem stavljamo putokaze.

Stup drugi. Jednako, a opet različito. Kukci svih mogućih oblika, komarci, skakavci, obadi, muhe, mravi, svi su radoznali i svi imaju nešto »prigovoriti«. Da, u planinskoj »građevini« postoji i nadzornik! A medvjedi, poskoci i ostala družina? Vjerojatno ih nema kilometrima jer udarac stupa o kamen, drvo ili glavu kolege čarobno zvuči i provjereno sve njih plaši. Isprobajte, patent radi i besplatan je!

Dug hod po Raminu koritu. Još su dva stupa na leđima, potrošili smo i betona i vode, pa je lakše. Ali ne svima! Kod Šikić jatare postavljamo treći stup, a kod Piskovite kosice posljednji, četvrti. Sad se još treba samo vratiti, ovako »osloboden« tereta. Sitnica, samo neka tri sata. Prošli smo i to

TOMISLAV FRŠČIĆ

Postavljanje putokaza

i evo nas u Brušanima. Vrijeme hoda oko 12 i pol sati. »Vila Velebita« i noćenje.

Dan treći. Povratak, preko Karlobaga. More sve liječi. A tek vidik! Velebit je kao otac. Uvijek je iznad. Iz mora gledam Velinac, prodoran, oštar, blag, ovisi o tome kako gledaš. Lijep i privlačan? Uvijek, nema tog novca kojim bi te netko natjerao na njega, u njegove dubine – da ga ne voliš. Velebit je ipak samo jedan. More, planina i plavo nebo!

* Ove su tri akcije provedene u suradnji s HGSS Stanicom Gospić. PK Ivanec najljepše zahvaljuje PD-u Željezničar iz Gospića na pomoći i nesebičnoj logistici, neuništivom Tomislavu Čaniću, a posebno Dijani, srcu i duši (toplini u svakom smislu) planinarskog doma Vila Velebita.

Josip Ryšlavy

Zamjenik starješine Sokolske župe Zagreb i predsjednik PD-a Zagreb

145 godina organiziranoga planinarstva i sokolstva u Hrvatskoj (5)

Eduard Hemar, Zagreb

U posljednjem nastavku našeg serijala povodom velikoga sportskog i tjelovježbenog jubileja u Hrvatskoj predstavljamo još jednog zaslužnog pojedinca koji je ostavio značajan trag u planinarstvu i sokolstvu. Na ta način odajemo zasluženo priznanje pionirima našeg sporta.

Josip Ryšlavy rođen je 25. ožujka 1901. u Kašteliru kod Poreča. Njegov otac Ante – Anton bio je po nacionalnosti Čeh, a rođen je u mjestu Zvolenejevsku koje se danas više ne može naći na zemljopisnim kartama i vjerojatno je napušteno. Majka Hinka, rođ. Drnjević, bila je Hrvatica iz Kastva koji je oduvijek smatran dijelom Istre. U ranoj mladosti Josip se dosta selio jer mu je otac bio profesor. Osnovno i srednjoškolsko obrazovanje pohađao je u više istarskih i primorskih mjesta. Nakon I. svjetskog rata i okupacije Istre od strane talijanske vojske 1918. prebjegao je u Kastav, koji je tek 1921. pripao Kraljevini SHS kao jedino mjesto na cijelom Istarskom poluotoku. Tijekom 1919. živio je u Kastvu, a kada je dobio dojavu da ga talijanski okupatori žele uhititi prebjegao je u Zagreb. Diplomirao je na Visokoj školi za trgovinu i promet koja 1925. mijenja naziv u Ekonomska-komercijalna visoka škola.

Nije poznato je li je u mladosti bio član sokolskih organizacija, ali se zna da je njegov otac bio jedan od osnivača Tjelovježbenog društva Hrvatski sokol iz Kastva 1908. i sokolski prednjak te prije I. svj. rata upravitelj kastavske pripravnice (škole koja je bila priprema za učiteljsku školu). Josip je u Zagrebu radio kao ekonomist u zdravstvenim ustanovama, a negdje oko 1930. postaje upravitelj Državne bolnice za duševne bolesti Stenjevec (danas Psihijatrijska klinika Vrapče). Bio je jedan od autora spomenice povodom pet desetljeća rada Stenjevec, s izvještajem o administrativno-ekonomskom radu bolnice u vremenu od 1930. do 1933.

Paralelno se uključio u rad Sokolske čete Stenjevec, koja 1933. prerasta u Sokolsko društvo

Josip Ryšlavy

Stenjevec kao prvi starješina (predsjednik). Brzo je napredovao u sokolskoj hijerarhiji pa je 1936. izabran za starješinu Sokolskog društva Zagreb III (koje su osnovale istarske izbjeglice), a potom 1937. postaje zamjenik starješine Sokolske župe Zagreb. Uz to bio je i član Nadzornog odbora Sokolske štedionice u Zagrebu. Paralelno je do 1941. djelovao u Sokolskom društvu Zagreb III i u Sokolskoj župi Zagreb na istim navedenim položajima. Do početka II. svjetskog rata postao je jedan od najuglednijih sokolskih djelatnika u Zagrebu.

U profesionalnoj karijeri, radio je nakon Stenjevec u Higijenskom zavodu u Zagrebu, a tijekom ljeta 1940. premješten je u Centralni higijenski zavod u Beogradu kao voditelj administrativno-računskog odsjeka. U Beogradu je dočekaio vojni slom Kraljevine Jugoslavije 1941. i njemačku okupaciju. Za vrijeme II. svjetskog rata uhićen je i odveden u zloglasni zatvor Glavnjača u Beogradu, gdje je prošao razne torture. Izvukao se iz zatvora

STENJEVEC

DRŽAVNA BOLNICA
ZA DUŠEVNE BOLESTI

1879. – 1933.

SPOMENICA
POVODOM PET DEZENIJA RADA

IZDALO DRUŠTVO
ZA SOCIJALNU POMOĆ DUŠEVNIM BOLESNICIMA U STENJEVCU
ZAGREB 1933.

Ryšlavy Josip
ekonom bolnice

Izveštaj o administrativno-ekonomskom radu Bolnice za duševne bolesti u Stenjevcu u vremenu od 1930–1933

Pokušat ću da dam prikaz o administrativno-ekonomskom radu ove bolnice kroz zadnje dve godine.

Tendencija čitavog mog izveštaja bit će u tome, da se skupe svi podaci i prikazi o ekonomskom radu bolnice kroz zadnje dve godine, da se skupi na jednom mestu sve ono, što je urađeno, pa da onda na osnovu toga možemo imati bilancu našeg rada, koja će nam pokazati i dobre a i zle strane našeg delovanja. Tako ćemo moći skrenuti pravac našeg rada u onom smeru, koji je eventualno možda zanemaren ili ćemo moći da restringiramo u buduće neke radove, koji su već podmirili naše potrebe, da bi mogli energije trošiti na onom polju delovanja, koje je možda silom prilika zapostavljeno.

Podacima za ovaj prikaz služio sam se u onolikoj meri, koliko mi je to bilo moguće. Da bi ovi podaci dali što bolju sliku, da ne budu suviše suhoparni, kao i da bi po njima mogli da crpimo neku pouku, u svojem izlaganju povlačit ću po neki put paralelu između stanja u budž. g. 1931/32 i između stanja budž. god. 1929/30. Podatke za 1929/30. skupio sam prilično teško, jer su ili knjige vodjene tako, da ne daju laki pregled ili pak knjigovodstvo obzirom na to, što je u toj budžetskoj godini bio stvarno početak rada u bolnici sa samostalnim knjigovodstvom i blagajnom, nije bilo opsežno onako, košto je to danas u bolnici. Povuču ću osim toga nekoliko paralela sa bolnicama za duševne bolesti u našoj državi, jer ćemo i tako dobiti po koji interesantan rezultat.

Sam izveštaj mislim da bi trebalo podeliti u tri dela. U administrativni, ekonomski i tehnički deo.

Administrativni izveštaj

U 1931/32 god. bilo je u bolnici 10 lečnika na prosečni broj od 1477 bolesnika. U 1932 početkom meseca jula pridola su u bolnicu dva nova lečnika, a jedan je primarni lečnik prešao na medicinski fakultet kao

30

i postao pripadnik NOB-a. Sudjelovao je aktivno kao jedan od komandanata u proboju čuvenoga Srijemskog fronta 1944. kada su partizanske jedinice uz pomoć sovjetskih vojnika pobijedile. Po završetku rata 1945. u novoj FNR Jugoslaviji vratio se u Zagreb i djelovao kao društveno-politički radnik. Umirovljen je kao pomoćnik direktora Imunološkog zavoda u Zagrebu.

Uz sokolstvo bila je njegova druga ljubav planinarstvo. U mladosti se počeo baviti planinarstvom penjući se na Učku i planine Gorskog kotara. Odmah nakon povratka u Zagreb uključuje se u rad Planinarskog društva *Zagreb* (danas HPD *Zagreb-Matica*). Bio je ljubitelj planinske flore i faune te zainteresiran za život ljudi u planinama. S uspjehom je vodio izlete po Julijskim i Kamničkim Alpama, Karavankama i Pohorju te po drugim planinama tadašnje države. Aktivno je djelovao dugi niz kao planinarski djelatnik. U PD-u Zagreb je obnašao dužnost odbornika i pročelnika Financijsko-gospodarske komisije, zatim potpredsjednika i predsjednika od 1971. do 1981. Istaknuo se kao energičan predsjednik PD-a Zagreb. Bio je član Glavnog odbora Planinarskog saveza Hrvatske od 1971. do 1974., zatim potpredsjednik

Planinarskog odbora Zagreba i član Konferencije Saveza za fizičku kulturu Zagreba. Naročito se istaknuo kao inicijator i stalni sudionik tradicionalnih susreta Bratstvo-Jedinstvo. Aktivno je djelovao u planinarstvu gotovo četiri desetljeća i ostavio značajan trag. Zbog svojih velikih zasluga dobitnik je Zlatnog znaka Planinarskog saveza Hrvatske 1968. i Planinarskog saveza Jugoslavije 1978. te Srebrne plakete Saveza organizacija fizičke kulture Zagreba 1968.

Zaslужni planinarski i sokolski djelatnik Josip Ryšlavy preminuo je u 85. godini, 22. srpnja 1985. u Zagrebu i pokopan je u obiteljskoj grobnici na gradskom groblju Mirogoj.

Literatura

Sokolski glasnik br. 1, Ljubljana, 1. siječnja 1934.; *Sokolski glasnik* br. 27, Beograd, 4. srpnja 1940.; Ivo Lipovšćak, »Josip Ryšlavy sedamdesetgodišnjak«, *Naše planine* br. 7/8, Zagreb, srpanj-kolovoz 1971.; Vladimir Blašković, »In memoriam: Josip Rišlavy (1901 – 1985)«, *Naše planine* br. 11/12, Zagreb, studeni-prosinac 1985.; Željko Poljak i suradnici, *Hrvatsko planinarsko društvo Zagreb-Matica 1948–2008*, Zagreb, 2008.

Skijaške sekcije u planinarskim društvima

Što je bilo prije, kokoš ili jaje?

Marko Vuković, Zagreb

Svatko tko već neko vrijeme pohodi planine na skijama, uživajući u privilegiji cjelovitog doživljaja na zasniženim padinama – u aktivnosti koju zove planinsko skijanje, sigurno će se zapitati koji je smisao osnivanja skijaških sekcija i odsjeka u planinarskim društvima. Osobi koja je svoje vještine izgradila samostalno, godinama oprezno prikupljala iskustvo, učila o lavinama, kretanju s pomoću cepina i dereza, pripremi ture, zimskim uvjetima, te pritom podizala vlastitu granicu sposobnosti, nije sasvim jednostavno obrazložiti da postoji i bolji način kako stasati kao planinski skijaš. Treba cijeniti sve koji su poput samoniklog bilja izniknuli na stazi duge tradicije planinskog skijanja u Hrvatskoj. Uputili

su se na putovanje koje nije bez rizika i izazova, ali ni bez slatke nagrade koju osjetiš kada shvatiš da si zahvaljujući svome trudu ove sezone bolji, spremniji, pametniji, potkovaniji negoli prošle. Zahvaljujući tim individualnim naporima malobrojnih pojedinaca, planinsko je skijanje pod okriljem HPS-a preživjelo i zadržalo korak s ostatkom svijeta.

Najbolji odgovor na pitanje o smislu organiziranog pristupa razvoju planinskog skijanja, za one koje treba uvjeravati u smisao, jest da se za već formirane skijaše vjerojatno ništa neće promijeniti. Oni će i dalje sami birati izlete, sami se snalaziti, uživati u avanturama, veseliti se svojim uspjesima i neuspjesima. Na kraju krajeva, u

ZELJKO ŽARAK

Pankopf, Austrija, siječanj 2017. Zajednički izlet većeg broja domaćih planinskih skijaša

MARKO VUKOVIĆ

Okrešelj, Slovenija, ožujak 2019. Ispit za naziv *planinski skijaš* u sklopu godišnjeg okupljanja planinskih skijaša iz Hrvatske pod nazivom »Skijaški sabor«

planine i odlazimo da bismo rasli, učili i stavili se u odnos s okolišem. To je nulta točka svakoga od nas. Ipak, prije ili kasnije poželimo svoje dogodovštine podijeliti s nekim. Lijepo je popiti pivo ili čaj s prijateljima nakon skijaške ture, pretrasti ono što smo doživjeli, vidjeli i naučili, zapitati se gdje smo možda pogriješili, što smo mogli bolje izvesti. Tek kada svoj doživljaj dana stavimo u odnos s drugim ljudima i čujemo njihove riječi, možemo dobiti realniju sliku ture koja je za nama. Stručan je naziv za to druženje »analiza« ili popularnije: »analiza uz rehidraciju«, popularan ritual na kraju većine skijaških odlazaka u planine. Teško da postoji domaći planinski skijaš koji nije iskusio rume-nilo vlastitih obraza u toplini nekog planinarskog doma ili kafića u prvom selu, nakon cijelog dana provedenog na hladnoći. To je prva prijelomna točka za one koji ne vide smisao organizacije. Kad imamo sekcije u planinarskim društvima, razgovor o izletu proširuje se i podiže na višu razinu.

Količina informacija i analize koje odradimo kvalitetnije su i ozbiljnije, a tu su i nove ideje za skijaške ture. Sekcije i odsjeci imaju mogućnost dijeljenja resursa kao što su knjižnica i oružarstvo, organizacije edukativnih akcija i zajedničkih skijaških tura. Naravno, ne treba odbaciti ni mogućnost dodatne rehidracije u društvu istomišljenika, koji svi odreda vole razgovarati o slojevima snijega te kako je jučerašnji vjetar u Alpama mogao utjecati na lavinsku opasnost sjevernih padina. Popularna dosjetka kaže da »nema veće sreće u životu, nego pronaći osobu koja ima isti poremećaj kao i vi«. Zamislite kako je to kada provodite vrijeme s cijelom skupinom zaljubljenika u jednu tako specifičnu stvar kao što je planinsko skijanje, s ljudima koji doista razumiju zašto ozbiljno razmišljate o nabavci još jednog para skija, iako ste prošle godine uložili u odličnu opremu.

Razgovor o smislu osnivanja skijaških sekcija u planinarskim društvima ne bi se, naravno,

Oslonimo li se jedni na druge, to će bez sumnje voditi u popularizaciju planinskog skijanja te podizanje razine kvalitete i sigurnosti. Komisija za planinsko skijanje HPS-a ima zadatak pomoći svima koji žele osnovati sekciju za planinsko skijanje u svojoj udruzi

trebao zaustaviti na individualnim argumentima. Koliko je god važno zadovoljiti osobne interese i potrebe, udruživanje ipak ima viši smisao. Pored zdravorazumskog razmišljanja o tome da udruživanjem možemo pomoći drugima onoliko koliko i sebi, postoji još jedan aspekt koji ne bi trebalo zanemariti. Radi se o uvođenju novih ljudi u svijet bijelih strmina. Iako je dotok svjež krvi na sceni uvijek prisutan jer se iz godine u godinu pojavljuje sve više novih lica, nije svima jednako jednostavno uloviti priključak i spojiti točke na mapi koja vodi od početnika do nekoga tko na izlete može ići samostalno. Postojanje sekcija i odsjeka – koji služe kao informativne točke, mjesta kamo netko može doći, raspitati se, okušati se u planinskom skijanju, proći školu ili tečaj – kapital je od neprocjenjive vrijednosti za te ljude, za društva, za HPS i za planinsko skijanje kao djelatnost. Nema većeg zadovoljstva nego

približiti drugima vlastitu ljubav prema snijegu i tim dvjema daskama.

Gledajući širu sliku, što je bazen ljudi veći i što je više organiziranih društava, veća je baza iz koje se mogu regrutirati kadrovi koji će raditi na edukacijama, sudjelovati u akcijama HPS-a, pratiti novosti, opremu, tehnike, pisati knjige i vodiče, izrađivati planinarske obilaznice, biti vodiči, jednom rečenicom razvijati planinsko skijanje u Hrvatskoj. Oslonimo li se jedni na druge, to će bez sumnje voditi u popularizaciju planinskog skijanja te podizanje razine kvalitete i sigurnosti. Komisija za planinsko skijanje HPS-a ima zadatak pomoći svima koji žele osnovati sekciju za planinsko skijanje u svojoj udruzi. Ako u vašem društvu postoji makar malena skijaška jezgra i volja da se planinski skijaši formalnije udruže, svakako se javite na e-mail adresu skijanje@hps.hr, jer sigurno vam možemo pomoći u tome.

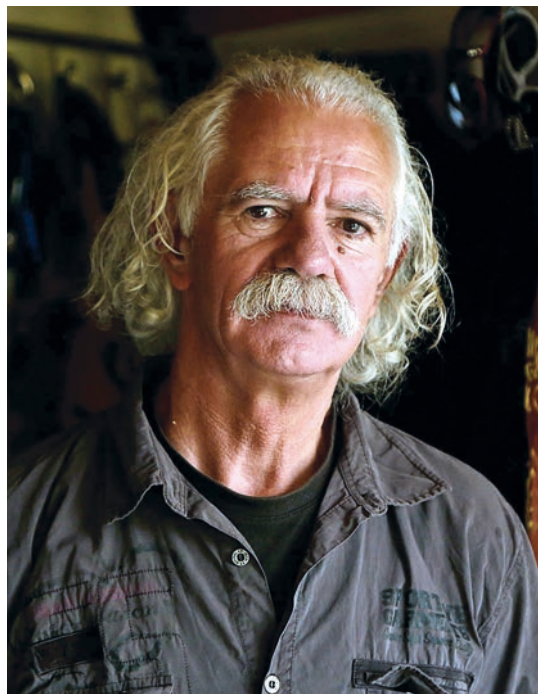
Vlado Prpić 1946. – 2019.

Dana 1. studenoga među planinarima i drugim zaljubljenicima Velebita prostrujala je tužna vijest: preminuo je Vlado Prpić – Prpa, dobri duh Velebita. Pripadnici gospićkog HGSS-a pronašli su njegovo tijelo u blizini Baških Oštarija, gdje je živio.

Vlado Prpić – Prpa bio je jedan od najvećih poznavatelja Velebita, enciklopedija iz koje se moglo saznati sve o životu na planini, o velebitskim putovima, biljkama, životinjama, o čudljivim vremenskim prilikama u planini i najboljim skloništima u nuždi. Opisivali su ga kao velebitskog botaničara, arheologa, geologa, zmijara, pisca i mistika, ali za ljubitelje Velebita bio je i ostatak jednostavno – Prpa, čovjek s planine, gorštak s Baških Oštarija, legenda Velebita.

Na Velebitu je proživio djetinjstvo, otišao u Zagreb i tamo više godina radio u Osnovnoj školi Botinec. Međutim, planina ga je dozvala nazad. Iz ljubavi prema Velebitu i planinarstvu utemeljio je Planinarsku udrugu Prpa sa sjedištem u Baškim Oštarijama, a potom podignuo svoj planinarski dom, zapravo, naselje od nekoliko bungalova koje je uredio na rubu Oštarijskog polja. Prvi članovi njegova planinarskog društva bila su petorica znanstvenika, nekadašnji dekan PMF-a Ivan Gušić, geolog Vladimir Jelaska, Stjepan Jecić, Željko Kućan i Sergej Forenbacher. »Oni su me zarazili znanošću. Sad, kad vodim grupu ljudi po planini, raspamete se kad vide da znam odgovore na sva pitanja. Ne postoji stvar na koju ne mogu odgovoriti«, govorio je Prpa.

»Dugo sam na Velebitu i znam sve kutke, sva sela, sve sam prošao i bez lažne skromnosti mogu reći da će

teško itko ikad ovo prijeći. Prehoda sam sve uz obalu, sve doline, vrhove, putove, sela, gotovo sve biljke sam pronašao, snimio, zanimali su me nastanak i geologija planine. Sakupio sam puno iskustava, puno toga napisao. Objavljivali su mi u časopisu Priroda, imao sam svoju stranicu 'Flora Velebitica' dok je Oskar Springer bio urednik. Pisao sam o zaštićenom, rijetkom, ugroženom, ljekovitom bilju i svem ostalom, napravio na desetke tisuća fotografija na filmu, koje čuvam u albumima kod kćeri na tavanu, gdje su mi i knjige, jer drugdje nemam mjesta«, govorio je o svom životu na Velebitu, o ljubavi i interesu za planinu.

Vlado Prpić redovito je u Hrvatskom planinaru objavljivao članke o Velebitu, a zajedno s profesoricom Anom Lemić iz Gospića godinama je uređivao i svojim zapisima obogaćivao časopis Lički planinar. Organizirao je brojne planinarske akcije i ustrajno markirao i krčio planinarske putove na području Baških Oštarija i Dabarskih kukova. Većini posjetitelja Velebita ostatak će u uspomeni kao jedinstven domaćin u planinarskom domu Prpa blizu Kubusa. Ime i lik Vlade Prpića – Prpe ostatak će duboko urezani u sjećanje svih planinara i zaljubljenika u Velebit koji su ga barem jednom imali priliku susresti.

Mladen Japirko 1951. – 2019.

U Splitu je 5. rujna 2019. preminuo Mladen Japirko, omiljeni planinar, više desetljeća vrijedan i odan član Planinarskoga kluba Split.

Teško je u nekoliko rečenica opisati njegov životni put, sve što je ostavio planinarskom svijetu i čime nas je zadužio. U tužnim danima nakon njegova odlaska netko je za Mladena rekao da je to čovjek planine i planina od čovjeka. Ipak, to je nedovoljno da se opiše čovjek koji je više od četrdeset godina bio u planinarskom svijetu, koji je živio život ispunjen ljubavlju prema čovjeku i prirodi.

Mladen Japirko obnašao je sve dužnosti koje se mogu obnašati u jednom planinarskom društvu; bio je vodič, član upravnog odbora, blagajnik, tajnik, markacist i predsjednik raznih sekcija, a u razdoblju od 1999. do 2004. i predsjednik PK-a Split. Tijekom svoga dugog planinarskog staža osmislio je, označio i trasirao brojne planinarske staze, obogativši hrvatsko planinarstvo važnim planinarskim putovima. Jedan je od njih Solinski planinarski put, koji se proteže obroncima Kozjaka i Mosora. Zajedno s Milanom Sunkom napisao je tehnički vrlo kvalitetan dnevnik i vodič Solinskoga planinarskog puta, koji je obogaćen njegovim fotografijama.

Intenzivno je sudjelovao u radu s mladim planinarima i djecom, poučavajući ih svemu onome što bi jedan planinar trebao znati u planini i o njoj. Nesebično je prenosio svoja enciklopedijska znanja i malo je tko ostajao ravnodušan na izletima koje je vodio jer su njegovi izleti bili detaljno i zanimljivo ispričane priče, s mnoštvom podataka. Dočekivao je nove planinare pričom o svakom vrhu, obronku, dolini, rijeci, putu, običajima, a sve to uz precizne upute, s mjesnim toponimima i narodnim običajima. Upravo su nam te njegove informacije danas najvrjednija ostavština.

Kao član Stanice planinarskih vodiča Split, čiji je bio i tajnik, radio je i na usavršavanju znanja planinarskih vodiča. Aktivno je sudjelovao u radu HPS-a. Pisao je za časopis Hrvatski planinar te je tako zanimljivim i

detaljnim opisima prenosio vlastita planinarska iskustva proživljena na svim hrvatskim planinama, ali i na planinama okolnih zemalja, i onima najatraktivnijima i najvišima. Ostavio nam je bogat album uspomena, kojima se nikada nije hvalio, već ih je nesebično dijelio.

Posljednjih ga je godina izdalo zdravlje, ali ne i planinarski duh i ljubav prema planinama, planinarima i planinarskim druženjima, pa je i trpeći bolove, polaganim i bolnim korakom vodio svoje planinare planinarskim putovima na druženja i susrete. Još je ljetos bio u Masnoj Luci na skupu planinara, sjedio na »bančiću« i sa zadovoljstvom pratio okupljeno mnoštvo. Nije mogao planinariti, ali u njegovim se očima vidjelo zadovoljstvo okruženjem za koje je živio i disao.

Za svoj požrtvovan dugogodišnji rad dobio je brončani i srebrni znak HPS-a. Brojni izrazi sućuti koji su stizali sa svih strana i mnoštvo koje ga je ispratilo u njegovom Solinu dokaz su da je bio veoma cijenjen i rado viđen. Bila je čast prijateljevati s njim, dijeliti s njim izlete i vrijeme u planinama, koje je toliko poznao i volio. Mi planinari odat ćemo mu najveće priznanje time da ga ne zaboravimo i na nove generacije nastavimo prenositi njegovu ostavštinu, a to je ljubav prema prirodi i čovjeku. Još mu jednom hvala na svemu što je učinio za planinarstvo.

PK Split

Drago Mikel 1950. – 2019.

U Požegi je ljetos preminuo istaknut član HPD-a Sokolovac Drago Mikel. Njegov prerani odlazak velik je gubitak za članove HPD-a Sokolovac iz Požege.

Drago Mikel bio je jedan od onih ljudi koji ne odustaju od svojih aktivnosti i borbi do samoga kraja. U matičnom planinarskom društvu Sokolovac radio je jako puno, sve ono za što je bio zadužen, a često je znao pomoći i drugima u njihovim aktivnostima te razveseliti članove na svoj osobit način. Zračio je plemenitošću, velikom dobrotom i solidarnošću te uvijek bio »prva pomoć« u svim planinarskim aktivnostima. Bio je vrijedan radnik i desna ruka u svim društvenim aktivnostima. U HPD-u Sokolovac obnašao je dužnosti člana Upravnog odbora, tajnika i dopredsjednika. Položio je ispit za planinarskog vodiča HPS-a i bio strastveni radio-amater. Za svoj rad u planinarstvu primio je brončani, srebrni i zlatni znak te plaketu HPS-a.

Njegova je smrt nenadoknadiv gubitak za slavonsko planinarstvo jer je Drago bio posebna planinarska osoba i dobar duh Sokolovca.

Predrag Livak

Drago Mikel

SPELEOLOGIJA

2021. godina proglašena Međunarodnom godinom špilja i krša

Međunarodna speleološka unija (UIS) proglasila je 2021. godinu Međunarodnom godinom špilja i krša (IYCK – The International Year of Caves and Karst). To je učinjeno s namjerom da se dodatno podigne svijest najšire javnosti o vrijednosti špilja i krša za sve ljude.

Kako bi to bilo moguće, UIS poziva sve svoje države članice i druge organizacije da započnu planiranje javnih predavanja, programa, demonstracija tehnika i drugih aktivnosti za 2021.

Obilježavanje Međunarodne godine špilja i krša bit će najveći i najvažniji speleološki događaj svih vremena. Svrha je IYCK-a poučiti javnost o važnosti špilja i krša. Javno razumijevanje i potpora očuvanju špilja i krša trenutačno je vrlo ograničeno. Posljedica je toga i činjenica da su financiranje, propisi i mogućnosti za istraživanje i upravljanje također vrlo oskudni.

Komisija za speleologiju HPS-a poziva speleološke udruge i odsjeke da aktivnosti koje planiraju za IYCK jave na adresu speleologija@hps.hr, kako bi se mogle objaviti na web stranici »Događaji«.

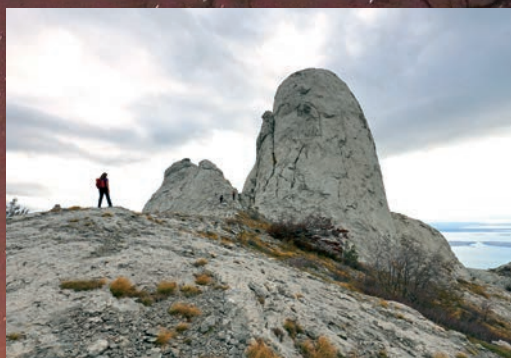
Više detalja o IYCK-u može se naći u biltenu UIS-a za prosinac 2018., a podatci će biti ažurirani u sljedećem izdanju toga biltena, krajem ove godine. Ažuriranja će se slati i putem popisa e-pošte.

Komisija za speleologiju HPS-a

NARUČITE PLANINARSKI KALENDAR ZA 2020. GODINU!

Sredinom studenoga iz tiska je izašao atraktivan zidni kalendar HPS-a za 2020. godinu s odabranim fotografijama iskusnog planinarskog fotografa Tomislava Markovića. Uz slike planinske prirode, u kalendaru je pregled svih važnijih akcija u sljedećoj godini. Cijena kalendara je 35 kuna, a za narudžbe od 10 i više primjeraka preko planinarskih društava odobrava se popust od 20% (u društvu se sastavi popis i narudžbom društva naručuje se određeni broj kalendara, a HPS društvu potom šalje račun). U narudžbi treba naglasiti hoće li se kalendar izravno preuzeti u Uredu HPS-a ili ga treba slati poštom, a u tom slučaju u račun će biti uključeni i poštanski troškovi. Format kalendara je 48 × 33 cm, a tvrda poštanska omotnica štiti ga od oštećenja na putu do naručitelja.

Listopad 2020.

Kali Duginec na južnom Velebitu

KALENDAR AKCIJA

8. 10. 20. planinarska kstenjajada u Podravini
HPD Bili, Koprivnica = **8. 10.** Opijetni pletuži
pod HPD Brijuni-Jankovci, Opat = **8. 10. 5.**
Pohod otom boginje HPD Martićak,
Koprivica = **8. 10.** Isen u Šumi Štrbarovoj
PO Kamenjak, Rijeka = **8. - 9. 10.** Dani
muzejske HPD Miroc, Slat = **4. 10.** Dan
HPD-a Željčak, Pohod na Obce, Obrovac
planinarske obilaznice Samoborski vrdokovi
HPD Željčak, Zagreb = **4. 10.** Pohod
Karijemom rijeka Rupa PO Vrh, Brod
Moravice = **4. 10.** A ispost starija HPD
Miroc, Vela Luka = **10. - 11. 10.** Kstenjajada
u Velebitu kstenjajada PO Dugi, Velebit
Kozupica = **11. 10.** Dan HPD-a Blagus HPD
Blagus, Blagus = **11. 10.** Isenki pohod
Vele = Martićak HPD Vele, Dugi Brijuni =
11. 10. 22. Pohod Samoborskim planinarskim
putem HPD Zagreb-Matka, Zagreb =
17. 10. Planinarska kstenjajada HPD Zrin,
Petrij = **17. 10.** Pohod Dubravskim
planinarskim putem PO Dubrovac, Karlovec
= **17. 10.** Dan PO-a Plesna PO Plesna,
Dmit = **18. 10.** Sudnik pohod HPD
Japiric, Samobor = **18. 10. 18.** Dan istarskih
planinarske istarski planinarski savez, Pula =
21. 10. - 27. 10. Opća planinarska škola PO-a
Kamenjak, Rijeka PO Kamenjak, Rijeka =
24. 10. Manifestacija Isen na Dugi HPD
Tikve, Zagreb = **25. 10.** Pohod na najviši
vrh Slavonije - Brzovo poje HPD Stara,
Nova Gradina

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr - hps@hps.hr

Srpanj 2020.

100 LUTO

KALENDAR AKCIJA

1. 7. Nač puznog mjeseca HPD Matičak -
Daria Kozina, Koprivnica = **4. 7. 122.**
pohod na Velebit i dan PO-a Željčak
Željčak, Dugi = **4. - 5. 7.** Zena na Učini PO
Kamenjak, Rijeka = **10. - 12. 7.** Memorijalni
dugi planinarski Velebit Plesna HPD Matičak
- Daria Kozina i HPD Plesna, Plesna, BiH
= **15. 7.** Ljetni pohod Velebit - Martićak
HPD Vele, Dugi Brijuni = **20. 7. 27.** akcija
Kstenjajada HPD Ivančić, Isenec

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr - hps@hps.hr

Narudžbe se primaju putem:
web-trgovine – www.hps.hr
e-maila: uredhps@hps.hr
tel. 01/48-24-142, 01/48-23-624

Mladi planinari (i oni koji će to tek postati) u povodu Svjetskog dana čistih planina posjetili Ravnu goru

Mladi planinari iz planinarske sekcije OŠ Ivanec, OŠ Klenovnik i OŠ Kamenica sudjelovali su u subotu, 28. rujna 2019., u zajedničkom izletu na Ravnu goru u organizaciji Planinarskog kluba Ivanec. Jesenskoj posjeti na domaćem terenu ove su se godine priključili i brojni mladi planinari iz OŠ Višnjica u okviru izvan-nastavne aktivnosti »Geografija izvan učionice«. Njima je to bio prvi zajednički posjet Ravnoj gori nakon nekoliko godina bez izleta, a nadamo se da je to tek jedan u nizu brojnih budućih izleta mladeži u organizaciji PK-a Ivanec.

Ciljevi izleta bili su priprema učenika za planinarenje na početku nove školske godine, druženje vršnjaka iz susjednih škola, promatranje prirode u jesen, uočavanje planinarskih oznaka te obilježavanje Svjetskog dana čistih planina – 26. rujna.

Sve je počelo u 9 sati okupljanjem mladih planinara ispred OŠ Višnjica, kratkim uputama vodiča Tomislava Gotića te zajedničkim fotografiranjem svih sudionika. Put Ravne gore (686 m) svi su krenuli nogostupom do Komes brijega, nakon toga kroz šumu prema Šestanima te uz nekoliko kraćih odmora stigli na odredište – planinarsku kuću Pusti duh. Tamo ih je dočekaao miris toplog čaja koji je za njih pripremio tajnik PK-a Ivanec Stjepan Kuštelega. Mladi su planinari sljedeći sat vremena

Učenici iz OŠ Ivanec na Ivanščici povodom Svjetskog dana čistih planina

proveli u okrjepi, uživanju u vidiku i prirodi oko sebe te druženju s voditeljima. Natrag do polazišta krenuli su oko 13 h.

Ukupna prijeđena duljina puta iznosi 14,5 km, svladano je više od tisuću metara visinske razlike, a na izletu su proveli oko 6 i pol sati. U izletu je sudjelovao ukupno 81 sudionik, od čega 68-ero djece, 4 voditelja sekcija, 7 planinara i 2 vodiča. Produljenje trajanja izleta, kao i povremena kiša, nisu nimalo omeli razigranu mladež u dobroj volji i zajedničkom doživljavanju novih pustolovina. Dan su proveli u pješačenju prirodom, stvaranju novih prijateljstava, smijehu, brojanju koraka i prijeđenih udaljenosti te razvijanju orijentacijskih vještina u prirodi, među ostalim, i s pomoću tehnologije. Time su »udahnuili svježeg zraka« za početak nove školske godine, kao i za sve ostale školske i izvanškolske aktivnosti koje ih očekuju.

Silvija Komes

Sudjelovanje u akciji »Zasadi drvo, ne budi panj«

Članovi PK-a Ivanec, odnosno sekcije mladeži OŠ Ivanec, Klenovnik, Kamenica i Maruševac, uključili su se u subotu 26. listopada u akciju »Zasadi drvo, ne budi panj« građanske inicijative »Dani kolektivne sadnje drveća«. Inicijativa je pokrenuta s idejom da svatko

može zasaditi drvo i time pridonijeti poboljšanju uvjeta u vlastitoj životnoj sredini.

Akcija ivanečkih planinara započela je u 8 sati okupljanjem sudionika kod Žganog vina u Prigorcu. Nakon kratke edukacije o ispravnoj sadnji, koju su održale Hrvatske šume, krenuli smo prečicom prema Podgori.

Mladeži PK-a Ivanec priključili su se i srednjoškolci iz Varaždina, članovi mladeži DVD-a Ivanec s voditeljem, članovi Građanske inicijative »Dani kolektivne sadnje drveća«, pripadnici Hrvatske vojske, predstavnici Hrvatskih šuma – Šumarije Ivanec, vodiči PK-a Ivanec, roditelji, odrasli planinari iz kluba te nekolicina članova HPD-a Željezničar iz Zagreba. Svoj su doprinos dali i planinari iz Ludbrega, koji su donirali peciva (Petar Ljekaj) i jabuke (Zlatko Grabarić).

Trudom odraslih i djece zasaden je na području Podgore oko tisuću sadnica bukve. No, još je važniji rezultat razvijanje svijesti kod naših najmlađih o tome kolika je dobrobit i vrijednost drveća i zelenila ne samo u našoj sredini, nego općenito. Akciju smo završili oko 14 sati povratkom cestom do Žganog vina. Ovom inicijativom, potporom i organizacijom nas odraslih entuzijasta osnažujemo djecu da postanu stvaratelji bolje budućnosti.

Vesna Vitez

NOVA IZDANJA

Lara Černicki i Stašo Forenbaher: »Kratke šetnje u prošlost«

Pošto su u knjigama »Starim cestama do mora« i »Starim cestama preko Velebita« predstavili graditeljsku baštinu starih cesta na području Gorskoga kotara i Velebita, Lara Černicki i Stašo Forenbaher pozivaju nas ovom knjigom da se pješice uputimo do brojnih i razno-likih povijesnih znamenitosti, smještenih u privlačnom prirodnom okolišu širom Hrvatske.

Knjiga »Kratke šetnje u prošlost« sastoji se od 25 poglavlja, a svako od njih obuhvaća jednu malu zemljopisnu cjelinu nazvanu po mjestu ili području iz kojih šetnje polaze. Poglavlja započinju povijesnom pričom o ljudima i događajima vezanim uz taj kraj, a potom slijedi kratak prikaz ishodišnog mjesta i njegovih znamenitosti. U glavnom dijelu poglavlja opisane su dvije ili tri šetnje do nekih od znamenitosti spomenutih u uvodnoj priči. Za svaku šetnju navedeni su osnovni podaci – trajanje, duljina, visinska razlika, najpogodnije vrijeme, upozorenja te zanimljivosti u blizini.

Knjigom je obuhvaćena pozamašna povijesna i arheološka baština Hrvatske: mnoštvo srednjovjekovnih

utvrda, dvoraca i starih gradova, crkve, kapelice i samostani, prapovijesna, grčka, rimska i srednjovjekovna arheološka nalazišta, stare solane, kamenolomi, rudnici, svjetionici, groblja, mirila i stupovi srama. Čitatelji će s pomoću ove knjige do svih njih stići pješice, ponekad cestama sagrađenima u prošlim stoljećima, a ponekad još starijim karavanskim putovima i stočarskim stazama.

Svojim su izborom autori pokušali obuhvatiti sve krajeve Hrvatske, dajući pritom prednost odredištima čije vrijednosti nisu dovoljno poznate. Nastojali su da šetnje budu podjednako privlačne izletnicima različitih interesa i sklonosti, kako ljubiteljima prirode i planinarima tako i onima koje zanimaju povijest i starine, da budu dostupne starima i mladima, planinarima i onima bez planinarskog iskustva, obiteljima s djecom i

usamljenim šetačima. Za najveći dio šetnji čitatelju neće biti potrebna posebna oprema, velika fizička pripremljenost i puno vremena – dovoljni su jedna sunčana nedjelja, sklonost skitanju i malo avanturističkog duha. U tom je smislu ova knjiga prikladna za gotovo svakog hodača.

Knjiga »Kratke šetnje u prošlost« može se smatrati svojevrsnim kulturno-povijesnim vodičem za hodače i namijenjena je svima koji svoje odlaske u prirodu žele obogatiti otkrivanjem tragova prošlosti.

Knjigu je izdala izdavačka kuća Libricon d.o.o. iz Zagreba, a urednik je planinar Željko Žarak. Knjiga je uvezana tvrdim uvezom, format je 15,5 × 23,5 cm, a ima 256 stranica. Maloprodajna je cijena knjige 180 kuna.

Alan Čaplar

Državna nagrada za šport »Franjo Bučar« Darku Berljaku

Središnji državni ured za šport objavio je 18. listopada imena dobitnika Državne nagrade za šport »Franjo Bučar«. Među nagrađenima je alpinist, putopisac, dugogodišnji glavni tajnik, a sada predsjednik HPS-a Darko Berljak.

Državna nagrada »Franjo Bučar« dodjeljuje se za višegodišnje uspješno djelovanje u sportu, sportsko dostignuće i druge velike sportske zasluge. U obrazloženju za dodjelu Nagrade ističe se da su rezultati Berljakova rada prepoznati na domaćoj, ali i na međunarodnoj sceni, pa mu je tako Generalna skupština Međunarodne planinarske i alpinističke asocijacije (UIAA) 2018. dodijelila posebno priznanje za 26

godina aktivnog rada u UIAA-u u svojstvu predstavnika Hrvatske u tom krovnom svjetskom udruženju za planinarstvo i alpinizam. Berljak je odlukom Skupštine HPS-a 2015. proglašen počasnim članom HPS-a, kao jedan od samo deset nositelja toga najvišeg stupnja priznanja Saveza, a odlukom Skupštine HPS-a 2019. izabran je na dužnost predsjednika Saveza.

Glavni Berljakov sportski doprinos odnosi se na organiziranje i vođenje više desetaka alpinističkih ekspedicija na najviše vrhove svijeta, među kojima su i vrlo uspješne i zapažene hrvatske ekspedicije na najviši vrh svijeta Mount Everest (8848 m) u Himalaji. Vrhunski uspjesi hrvatskih ženskih alpinističkih ekspedicija na vrhove Cho Oyu 2007. i Mount Everest 2009. nagrađeni su najvišim sportskim, društvenim i javnim priznanjima (sportski pothvat godine HOO-a, najbolja ženska ekipa u Hrvatskoj po izboru Sportskih novosti, Ponos Hrvatske i dr.), a sam HPS primio je odlukom predsjednika RH 2009. Povelju Republike Hrvatske.

Dodjelom Državne nagrade ujedno je priznat i prepoznat veoma obiman i raznovrstan doprinos HPS-a razvoju sporta u Hrvatskoj. Nebrojanim aktivnostima, od uređenja planinarskih putova i planinarskih objekata, preko školovanja članova za najzahtjevnije alpinističke pothvate i ostvarenja međunarodno priznatih speleoloških rezultata, do organizacije sportskih natjecanja i međunarodnih skupova u natjecateljskim sportovima te raznih vidova rekreacije za više desetaka tisuća članova planinarskih i sportsko-penjačkih udruga, HPS uvelike pridonosi popularizaciji i širenju sporta i rekreacije među hrvatskim građanima. Savez je izdavač najstarijega sportskog časopisa u Hrvatskoj – Hrvatskog planinara (izlazi od 1898.), a u kojemu je

Darko Berljak

Berljak član Uredničkog odbora i aktivan suradnik od 1980-ih do danas.

Berljakovo sportsko djelovanje nije ograničeno samo na angažman u HPS-u, već se proteže i na druge sportove. O tome svjedoči njegov rad u svojstvu člana Organizacijskog odbora FIS Svjetskoga skijaškoga kupa u slalomu »Zlatni medvjed« i »Snježna kraljica« na Sljemenu od 2003. do danas te predsjednika Nastavnog vijeća i vođe škole prve generacije hrvatskih instruktora alpinizma, speleologije, vodiča i orijentacista na Fakultetu za fizičku kulturu 1979./1980. Promociji planinarstva i alpinizma u Hrvatskoj Berljak pridonosi i brojnim javnim predavanjima, radom na raznovrsnim školama i tečajevima, a autor je i četiriju putopisnih knjiga. U obrazloženju za dodjelu Državne nagrade istaknut je i doprinos organiziranom djelovanju HGSS-a, kao i doprinos obrani Hrvatske tijekom Domovinskog rata, u svojstvu pomoćnika zapovjednika Specijalne postrojbe Glavnog stožera Hrvatske vojske Planinska satnija Velebit i instruktora alpinističkih vještina za više stotina pripadnika specijalnih postrojbi MUP-a i HV-a.

Odlukom Središnjega državnog ureda za šport, Državnu nagradu za šport »Franjo Bučar« za životno djelo dobili su 2019. Zdenko Kobeščak, Dušan Antunović – posmrtno i Zdravko Malić, a dobitnici su godišnje nagrade Darko Berljak, Vlaho – Mišo Asić, Miran Martinac, Zdravko Reić, Laura Štefanac, Tomislav Krističević, Zoran Roje, Klaudija Bubalo, Filip Grgić, Enrico Marotti, Nikola Plečaš i Hrvatska muška teniska reprezentacija. Odluku o dobitnicima nagrada donio je Odbor Državne nagrade za šport »Franjo Bučar«, koji čine prof. dr. sc. Damir Knjaz, prof. dr. sc. Đurđica Miletić, Venio Losert, Dino Rađa, Zdeslav Vrdoljak, Barbara Ružić, Mario Stanić, Darko Kralj i Mila Horvat. Dodjela Državnih nagrada za šport »Franjo Bučar« u 2019. održana je 25. studenoga u Hrvatskom saboru u Zagrebu.

Alan Čaplar

50 godina europskih pješačkih putova

U Bad Urachu u Njemačkoj obilježena je od 17. do 20. listopada 50. obljetnica uspostave Europske pješačke asocijacije (ERA-EWV-FERP) i mreže europskih pješačkih putova. Na svečanosti i glavnoj skupštini ERA-e sudjelovali su kao predstavnici HPS-a dopredsjednica Jadranka Čoklica i glavni tajnik Alan Čaplar.

Obilježavanje visoke obljetnice ERA-e započelo je koncertom orguljaške glazbe u mjesnoj crkvi i obraćanjem predsjednika ERA-e Borisa Mičića okupljenim predstavnicima više od 60 udruga koje se skrbe o 12 europskih pješačkih putova širom europskoga kontinenta. U petak, 18. listopada, održane su radionice o uređivanju i unaprjeđenju infrastrukture europskih pješačkih putova te kraće pješčenje u području Švapskih Alpa. Na glavnoj skupštini ERA-e, u subotu, 19. listopada, prihvaćena su izvješća o njezinu radu u prethodnoj godini i doneseni planovi rada i financiranja u sljedećoj godini, te je donesena odluka o dopunama Statuta ERA-e. Skupština je također izabrala nove dužnosnike i počasne članove ERA-e. U nastavku su predstavljene inicijative asocijacija članica ERA-e te domaćini budućih susreta, a svim je sudionicima uručena spomen-knjiga izdana u povodu obljetnice. Svi su sudionici zatim posjetili špilju Falkensteiner i dvorac Hohenneuffen te je pritom svečano otkrivena spomen-ploča u povodu 50. obljetnice ERA-e. Domaćin susreta bio je Schwäbischer Albverein, čiji je predsjednik dr. Georg Fahrbach ujedno bio inicijator osnivanja ERA-e prije točno pola stoljeća.

Dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica, predsjednik ERA-e Boris Mičić, glavni tajnik HPS-a Alan Čaplar, predsjednik PS-a Crne Gore Dragan Bulatović i predsjednik PZS-a Jože Rovani u Bad Urachu

ALAN ČAPLAR

Skupština ERA-e u Bad Urachu

Hrvatsku zahvaća Europski pješački put E12. Taj je put trasiran kao posljednji u mreži europskih pješačkih putova, a zamišljen je kao dužinski put europskom obalom Sredozemnog mora. Hrvatski planinarski savez obilježio je i 2014. svečano otvorio dionicu puta kroz Istru.

Alan Čaplar

Skupštine UIAA i EUMA u Larnaki

Od 31. listopada do 3. studenoga u Larnaki na Cipru održani su sastanci raznih tijela te godišnje skupštine Svjetske planinarske asocijacije (UIAA) i Europske unije planinarskih saveza (EUMA). Predstavnik HPS-a na tim događanjima bio je Darko Berljak.

U dnevnom redu Skupštine UIAA od 13 točaka održane 2. studenoga raspravljalo se o izvještaju o radu u prošloj godini koji je podnio Frits Vrijlandt, predsjednik UIAA, financijskom izvještaju za isto

razdoblje (prihod: 839.460 CHF; rashod 869.356 CHF) i financijskom planu za 2020. (prihod: 846.500 CHF; rashod 842.339 CHF). Usvojen je prijedlog Njemačkog planinarskog saveza (DAV), inače po članstvu najbrojniji na svijetu (1.350.000) na koji način planinari i njihove organizacije moraju utjecati na smanjenje negativnih posljedica od klimatskih promjena. Skupština je jednoglasno usvojila odluku o Politici i postupcima UIAA za održivo i odgovorno penjanje i planinarenje, posebno što se tiče masovnih istovremenih uspona na Mount Everest s nepalske strane planine te namjeri tanzanijske vlade da sagradi žičaru do vrha Kilimanjara. Razgovaralo se o članarini UIAA, obavljene su određene izmjene u sastavu Izvršnog (Executive) i Upravnog odbora (Management) te se otvorio izborni postupak i kandidature za novog predsjednika UIAA koji će se birati sljedeće godine. Počasnim članom UIAA postao je Dr. Lee In-Jeong, predsjednik Korejskog planinarskog saveza. Izvještaj je podnio i predsjednik Časnog i Etičkog suda UIAA te jedna od pridruženih članica UIAA (International Skyrunning Federation). Sljedeće Opće skupštine UIAA bit će u Antalyi u Turskoj (2020.) i na Malti (2012.). Na popodnevnom dijelu skupštine održano je osam interaktivnih radionica između predstavnika u skupštini i dužnosnika UIAA o temama važnim za organizirano planinarstvo u svijetu.

Skupština EUMA održana 3. studenoga imala je 11 točaka dnevnog reda, a izvještaj o radu većinom se odnosio na uspostavljanje kontakata i suradnje s Europskim parlamentom u Bruxellesu. Podnesen je financijski izvještaj za 2018. (prihod: 27.000 EUR; rashod 8.800 EUR), a pošto su članarine za EUMA bitno niže od onih u UIAA, postupno će se povećavati

Sudionici Skupštine UIAA u Larnaki na Cipru

Zasjedanje Skupštine UIAA u Larnaki

u narednim razdobljima, tako da će sadašnja članarina za HPS od 500 EUR u 2020. biti 610 EUR, a u 2012. narasti na 806 EUR. Sve međunarodne članarine HPS-a plaća HOO. Prihvaćen je plan rada i financijski izvještaj EUMA za 2020. te naznačeni osnovni strateški ciljevi. Izvješteno je o novom Erasmus+ projektu koji će provesti 5 nacionalnih planinarskih saveza iz EU, a Njemački planinarski savez (DAV) prezentirao je kako je preustrojem svojeg Ureda i njegovog načina rada postigao izuzetne rezultate u smanjivanju CO₂. Istaknuti su i partneri EUMA s kojima su uspostavljeni kontakti i dogovorena suradnja: European Ramblers Association (ERA), European Association of Mountain Areas (EUROMONTANA), Intergroup SMART Villages for Rural Communities i European NGO networks. Sljedeća skupština EUMA održat će se 29. svibnja 2020. u Pragu (Češka).

Darko Berljak

Radionica o planinarenju s osobama s invaliditetom (OSI) na Baškim Oštarijama

Za vikend 21. i 22. rujna održana je u Baškim Oštarijama na Velebitu radionica o planinarenju osoba s invaliditetom. Radna skupina za OSI osnovana je 2017. u okviru Komisije za vodiče HPS-a, a njezin je prvi voditelj bio Stjepan Dubac, član PDS-a Velebit iz Zagreba. U lipnju ove godine vođenje Radne skupine preuzela je Aleksandra Kuzmanić, članica HPD-a Mosor iz Splita.

Na Radionici je sudjelovalo 25 sudionika iz 10 planinarskih društava iz svih krajeva Hrvatske: 1 član PDS-a Velebit, Zagreb, 1 član HPD-a Vrgorac, 2 člana HPD-a Zagreb-Matica, Zagreb, 2 člana HPD-a Platak, Rijeka, 2 člana PD-a Glas Istre, Pula, 3 člana PK-a Split, 3 člana HPD-a Željezničar, Zagreb, 3 člana PD-a Obruč, Jelenje i 6 članova HPD-a Mosor, Split. Vodiči koji su

sudjelovali u radionici članovi su stanica planinarskih vodiča Varaždin, Zagreb, Rijeka, Istra, Split i Makarska.

Radionica je započela u subotu, 21. rujna, okupljanjem sudionika i predavanjem o Vodičkoj službi HPS-a, koje je održala Aleksandra Kuzmanić, vodič instruktor HPS-a. Anđela Čepurnja, rehabilitatorica iz Centra za odgoj i obrazovanje slijepih i slabovidnih osoba »Vinko Bek« i članica HPD-a Mosor, Split, održala je predavanje o pristupanju slijepoj i slabovidnoj osobi te iznijela svoja stručna iskustva. Vodič Zlatko Mihoček iz PD-a Bunde, Mursko Središće, govorio nam je o svom ljetšnjem iskustvu u vođenju slijepog planinara Stanka Nemeca na Triglav.

Ivan Škvarić iz PD-a Obruč, Jelenje, sudionike je upoznao s načinom vođenja slijepe osobe u planini i o mogućnostima izrade taktilnih staza u planinskim područjima. Nakon ručka održana je radionica o vođenju slijepih i slabovidnih osoba. Feručo Lazarić, Stanko Nemec, Željko Brdal i Emil Mandarić sa svojim su vodičima prisutnima demonstrirali načine vođenja slijepe

ALAN ČAPLAR

Aleksandra Kuzmanić vodi Emila Mandarića

Planinari s invaliditetom i njihovi vodiči na vrhu Velikog Sadikovca

osobe. Svi su oni, kao slijepi osobe, sa svojim vodičima razvili odgovarajuće tehnike vođenja. Naučili smo o vođenju s pomoću štapa, užeta zavezanih za ruksak vodiča i vođenju oslanjanjem ruke na ruksak osobe koja vodi. Pokazali su nam i način komunikacije i svlađavanja prepreka na terenu. David Jovanović iz PD-a Glas Istre, Pula, na svojem nas je predavanju upoznao s načinom komunikacije s Feručom Lazarićem, suradnikom Hrvatskog planinara. Lazarić se ljetos popeo na Triglav zajedno s Davidom i Kristinom Marjanović iz HPD-a Zagreb-Matica i PD-a slijepih Prijatelji planina. Jadranka i Giovanni Ardizzone iz PK-a Split predstavili su okupljenima rad s udrugom Zvono, koja okuplja osobe s intelektualnim teškoćama, a koje su vodili na više izleta na području Dalmacije.

Nakon serije predavanja održan je okrugli stol na kojem su dogovoreni ciljevi Radne skupine za OSI u sljedećem razdoblju. Nakon večere prikazan je dokumentarni film »Farther Than the Eyes Can See«, kojim

je uvijekovječen uspon prvog slijepog planinara, Erika Weißenmayera, na Mount Everest. Redatelj filma Michael Brown posebno je za ovu radionicu besplatno ustupio pravo na prikazivanje filma.

Nakon druženja i razmjene iskustava krenuli smo na počinak jer nas je sutradan čekao još jedan uzbudljiv dan.

Nedjelja je započela predavanjem Anje Babić, planinarke iz HPD-a Mosor i članice Zaklade »Ana Rukavina«. Anja nam je iznijela svoju životnu priču o planinarenju nakon transplantacije koštane srži. Posebno se osvrnula na ulogu vodiča u vođenju transplantirane osobe i istaknula posebnosti o kojima vodiči trebaju voditi računa. Još jedna mosorašica, Josipa Kuzmanić, predavala je o smjernicama za vođenje oboljelih od multiple skleroze i srodnih neuroloških bolesti. S obzirom na to da i sama boluje od MS-a, a i da je sudjelovala na svim dotad održanim akcijama vođenja OSI pod okriljem svoga matičnog društva HPD-a Mosor, govorila je o iskustvima s terena. Uputila nas je u specifičnosti MS-a i u sve detalje na koje moramo obratiti pozornost pri vođenju ove skupine OSI. Ciklus predavanja završio je Stjepan Dubac iz PDS-a Velebit, prvi voditelj Radne skupine. On je ispričao kako je radna skupina osnovana i što je sve postigla, kao i o poteškoćama na koje je nailazio. Vrijedno je spomenuti da je ovu inicijativu prepoznala i pohvalila u godišnjem izvješću pravobraniteljica za osobe s invaliditetom.

Radionica je zaključena usponom na Veliki Sadikovac, na koji su se zajedno popeli svi sudionici. Tijekom uspona, vodiči su učili tehnike vođenja od Emila, Stanka, Feruča i Željka. To se pokazalo vrlo vrijednim iskustvom jer smo u praksi primijenili sve ono što smo naučili na predavanjima.

Cilj je Radne skupine za OSI omogućiti vodičima zainteresiranima za ovu vrstu vođenja što više

ALAN ČAPLAR

Prezentacije u planinarskoj kući Vila Velebita

informacija od stručnih osoba i osoba s invaliditetom, koje ih iz prve ruke mogu poučiti tehnikama i smjernicama u vođenju.

Na Radionici su doneseni brojni zaključci i smjernice za daljnji rad. U organiziranju radionice imala sam veliku potporu od Stjepana Dubca, pročelnice Vodičke službe HPS-a Anite Bistričić i glavnog tajnika HPS-a Alana Čaplara, koji je svojom prisutnošću podržao ovu inicijativu. Želja mi je da se ovakve radionice održavaju u kontinuitetu kako bismo svim zainteresiranim vodičima HPS-a pružili što više informacija o vođenju OSI. Posebno bih se željela zahvaliti svim sudionicima, jer su vrlo aktivno sudjelovali u svim raspravama. Vjerujem da smo svi naučili nešto novo, a što ćemo itekako moći primijeniti u svom radu. Ova je radionica bila zamišljena kao upoznavanje vodiča i planinara kojima je ta tematika bliska i koji su se svojim radom već iskazali u vođenju OSI. U budućnosti će biti organizirano još ovakvih radionica, kako bi se svi oni koji su zainteresirani za tu temu, a koji ovaj put zbog ograničenoga kapaciteta nisu mogli sudjelovati, dobili što više informacija i smjernica o vođenju osoba s invaliditetom u planine. Pozivam sve zainteresirane vodiče da se jave na službeni mail radne skupine osi@hps.hr.

Aleksandra Kuzmanić

Devedeset godina planinarstva u Makarskoj

U Makarskoj je 23. listopada obilježena 90. obljetnica organiziranoga planinarskog djelovanja u tom gradu. Svečanost je organizirao HPD Biokovo iz Makarske. Prepuna dvorana Arte, u kojoj je udruga obilježila 90. godišnjicu osnivanja i djelovanja, najbolje pokazuje koliko je duga i jaka organizirana povezanost Makarana s prirodom.

Brojni uzvanici uveličali su velik dan za HPD Biokovo. Uz gradonačelnika Juru Brkana i zamjenika

Svečana sjednica HPD-a Biokovo u Makarskoj

Detalj s prigodne izložbe povodom 90. obljetnice planinarstva u Makarskoj

gradonačelnika Dražena Nemčića, na svečanosti su bili predstavnici makarskih gradova prijatelja Vukovara i Kavaraca, članica Izvršnog odbora HPS-a Aida Barišić, predstavnik županijskog udruženja planinara te brojni prijatelji HPD-a Biokovo, a pjesmom je svečanost uljepšao Gradski zbor Makarska pod ravnanjem Marina Ercega.

Uputivši čestitku, gradonačelnik Brkan zahvalio je slavljenicima na promociji i očuvanju Biokova i zaželio im daljnji razvoj planinarstva. Posebno je akcentirao uređenje novog planinarskog doma pod Vošcem, istaknuvši da pozdravlja tu hrabru i odvažnu viziju.

Da Biokovo diše s morem i ljudima, kako je u najavi istaknula voditeljica Žana Šulenta, potvrdio je Antiša Srzić, predsjednik HPD-a Biokovo, istaknuvši 1929. godinu, kada je Igo Oraš osnovao podružnicu HPD-a u Makarskoj. Podsjetio je na generacije planinara koje su ostavile trag u Društvu i konstatirao da se rijetko gdje stanovnici poistovjećuju sa svojom planinom, kao što je to slučaj s Biokovom. »Svaka je generacija imala svoju viziju, tako i naša. Svima je zajedničko da svi dišemo s prirodom i Biokovom, čuvamo ga«, zaključio je Srzić.

O osnivanju i burnoj prošlosti HPD-a Biokovo govorio je uz prikazivanje slajdova dugogodišnji i istaknut član Drago Erceg. Ključni događaji bili su izgradnja doma pod Vošcem 1934., gradnja ceste, vrijeme renesanse i uloga Drage Šefera, izgradnja kuće »Slobodan Ravlić« u spomen na stradalog prijatelja planinara, osnivanje Gorske službe spašavanja 1986. te humanitarni rad u Domovinskom ratu. Društvo je bilo aktivno na brojnim poljima, organiziralo tečajeve i škole, a svima su najdraži izleti na Biokovo, ali i usponi na velika svjetska gorja. Kao ključne osobe istaknuli su se Drago Čežek, Ivo Puharić Cikin, Borut Kurtović i Drago Šimić. »Mi ćemo proći, planina ostaje, i na njoj naši tragovi«, poručio je Erceg.

Zaslужnim članovima HPD-a Biokovo HPS je dodio priznanja. Plaketu HPS-a primili su Tonči Lalić,

Stipe Bušelić, Drago Erceg i Samo Puharić. Zlatni znak HPD-a primilo je pet članova, srebrni znak jedan član, a brončani 21 član.

Trag koji će ostaviti proslava 90. rođendana HPD-a Biokovo izložba je koja je postavljena u Galeriji Gojak, a koju je otvorila Dušanka Turić, uz pomoć djevojčica Gale i Vite. Putovanje kroz vrijeme fotografijama, dokumentima, novinskim zapisima i svime onim što čini život planinara i rad planinarskog društva, osmislili su Rikardo Škorlić i Drago Erceg. Ovaj velik društveni događaj imao je i svoj humanitarni predznak jer je novac prikupljen prodajom knjige autora Ive Puharića Cikina »Biokovo, planina i planinari« darovan obitelji Udiljak.

Planinari ne poznaju granice – 17. Dan istarskih planinara održan je s obiju strana granice

Tradicionalna planinarska manifestacija Dan istarskih planinara održana je ove godine 17. put, istodobno na slovenskoj i hrvatskoj strani granice. Početak pohoda bio je u Rakitovcu, kraškom mjestu sa slovenske strane granice. Odatle se išlo preko vrhova Goliča, Špičastog vrha i Žbevnice do čičarijskog sela Bresta na hrvatskoj strani granice.

Sedamnaesti put zaredom pohod je privukao brojne zaljubljenike u planinarenje, koji su i ovu prigodu

iskoristili za druženje na svježem zraku, ali privuklo je i mnogo djece i mladih, od kojih su neki prvi put planinarili. Imali su čast da to učine u dvjema državama, budući da se krenulo u Rakitovcu, a završilo u Brestu pod Žbevnicom.

Na početku pohoda okupljene su pozdravili Aldo Zubin iz Obalnoga planinskog društva Koper te Goran Šepić, predsjednik Istarskoga planinarskog saveza. Prigodnim se riječima planinarima obratio i Valter Miklavčič iz Društva za slovensko-hrvatsku prekograničnu suradnju Eko parka Kras.

Povorka od 200-tinjak planinara prošla je kroz selo zaobilazeći poznate rakitovečke lokve, te krenula prema Goliču. Nažalost, magla koja je pratila planinare postajala je postupno sve gušća, kao u poznatoj pjesmi Josipe Lisac. Od Goliča su planinari krenuli prema Sakomanovom putu i Špičastom vrhu. Taj je put otvoren 2014., a nazvan je po zagrebačkom planinaru Josipu Sakomanu, autoru prvoga Istarskog planinarskog puta, koji je išao od Slavnika do najvišeg vrha Učke Vojaka i glavnih prilaznih planinarskih putova na Čičariji. Djelomično nemarkiranom stazom, planinari su se najprije popeli na Špičasti vrh, a potom i na najzapadniji hrvatski tisućnjak Žbevnicu (1014 m). Nakon ulaska Hrvatske u Schengenski prostor planira se označavanje toga puta, no do daljnjega prijelaz državne granice bez posebne dozvole graničnih policija Slovenije i Hrvatske nije dopušten. Sa Žbevnice su se planinari spustili do lijepo obnovljene planinarske kuće pod Žbevnicom, a potom do Bresta, gdje je bila priređena okrjepa i zabava.

Cijeli je put dug 11,6 kilometara, planinari su na putu svladali visinsku razliku od oko 600 metara, a za to im je bilo potrebno oko pet sati hoda. Pohod je osiguravala HGSS Stanica Pula. Uz organizatore, bili su tu i planinari iz društva suorganizatora – umaškog Planika, ali i drugih 12 planinarskih društava – Čičarije iz Buja, Pazinke iz Pazina, Glasa Istre i Elektroistre iz Pule, Skitaca iz Labina, Montera iz Rovinja, Bazovice i Platka iz Rijeke, Opatije, Lisine iz Matulja te Vihora iz Zagreba.

Na svečanosti su uručena priznanja za doprinos planinarstvu u 2018. godini, i to Darku Kalcu, Milošu Vrencu, Radivoju Đurđevu, Zorku Ladavcu, Željku Lorencinu, Klaudiju Frleti, Joži Bogulinu i Bruni Vežnaveru. Zahvalnica je pak pripala Sportskoj zajednici Istarske županije, Istarskoj razvojnoj turističkoj agenciji i tvrtki Garmin. Milivoj Filipović iz Opatije dobio je zlatnu značku za dvanaesto sudjelovanje na Danu istarskih planinara. Priznanje i zlatnu značku za obilazak Istarskoga planinarskog puta u jednom pohodu, dugom 160 kilometara, dobili su Marko Meštrović te Maja i Sanjin Gretić iz Rijeke, Damir Kekić i Nataša Šerić Kekić iz zagrebačkoga HPD-a Vihor te Goran Paradžiković iz umaškoga PD-a Planik.

Anton Finderle

Sudionici Dana istarskih planinara

- 7. 12. 21. Planinarska noć u Međimurju**
Gornja Dubrava, Međimurje
HPD Međimurje, Čakovec
- 8. 12. 14. Međunarodni dan planina – Nepoznati Papuk**
Papuk
Udruga Slavonski planinari i JU PP Papuk
- 14. 12. Memorijalni pohod Fokinom stazom**
Pakrac
PD Psunj, Pakrac
- 14. 12. Pohod povodom sv. Lucije**
Labin – pl. kuća Skitača
PD Skitaci, Labin
- 14. 12. Noćni pohod na Oštrc**
Samoborsko gorje, Oštrc
HPD Željezničar, Zagreb
- 15. 12. Dan Kamenjaka**
Kamenjak
PD Kamenjak, Rijeka
- 21. 12. Pohod 'Cvjetne staze ravne gore – u potrazi za mirisavim kukurijekom'**
Ravna gora
PD Ravna gora, Varaždin
- 21. 12. Božićno-novogodišnja noć HPD-a Malačka**
Kozjak, pl. dom Malačka
HPD Malačka, Donja Kaštela
- 26. 12. Tradicionalni uspon na Sniježnicu za Sv. Stjepana**
Škola Kuna Konavoska – Sniježnica
HPD Dubrovnik, Dubrovnik
- 28. 12. Tradicionalni noćni uspon na Japetić**
Samoborsko gorje, Japetić
HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko
- 1. 1. Mlado leto na vrhu Učke (novogodišnji susret planinara)**
PD Opatija, Opatija, PD Knezgrad, Lovran i PD Lisina, Matulji
- 4. 1. 8. noćni uspon na Ivanščicu**
Ivanščica
HPD Ivančica, Ivanec
- 5. 1. Planinarska Nova godina**
Klek, pl. dom Klek
HPD Klek, Ogulin
- 5. 1. Novogodišnji 'palačinka' pohod na Špičasti vrh**
Moravička Sela – Špičasti vrh – Moravička Sela
PD Vršak, Brod Moravice
- 6. 1. Pohod Zagorskim bregovitim putem**
pl. kuća Picelj, Zabok
PD Zagorske steze, Zabok
- 6. 1. Novogodišnji pohod po Ludbreškoj planinarskoj obilaznici**
Sjeverni obronci Kalničkog gorja – Ludbreški vinogradi
PD Ludbreg, Ludbreg
- 6. 1. 3. Susret planinara Sisačko-moslavačke županije**
Ledererova staza
PD Djed, Hrvatska Kostajnica
- 11. 1. Tradicionalni zimski uspon na Svilaju**
Svilaja, pl. dom Orlove stine, vrh Svilaje (1509 m)
PD Svilaja, Sinj
- 12. 1. 22. zimski pohod Novskim brdom**
Novska, Novsko brdo
PD Zmajevac, Novska
- 12. 1. Horvatov pohod (Zimski planinarski pohod Sesvete – Lipa)**
Sesvete – pl. dom Lipa-Rog
HPD Lipa, Sesvete
- 12. 1. Tradicionalni 20. zimski uspon na Pliš**
Klana – Pliš – Lisac
PD Pliš, Klana
- 18. – 19. 1. Dani HPD-a Malačka – Donja Kaštela**
Kozjak, pl. dom Malačka, ž. stanica u Kaštel Starom – Labin – Botiči – Crni krug – pl. dom Malačka
HPD Malačka – Donja Kaštela, Kaštel Sućurac
- 18. 1. Tradicionalni zimski uspon na Kamešnicu (Konj)**
Kamešnica, Žlabina, pl. sklonište Sveti Mihovil
PD Jelinak, Trilj
- 18. 1. Noćni pohod na Oštrc u povodu 70. obljetnice HPD-a Željezničar**
Samoborsko gorje, Oštrc
HPD Željezničar, Zagreb
- 19. 1. 22. Vincekov pohod**
Međimurje, Toplice Sveti Martin – Mursko Središće
PD Bundek, Mursko Središće
- 19. 1. 26. zimski uspon na Viševicu**
Vagabundina koliba, Ravno – Viševica
PD Strilež, Crikvenica
- 25. 1. Vinkovo u Iloku**
Ilok
HPD Liska, Ilok
- 26. 1. Zimski pohod na Svetu Geru**
Žumberak, Sveta Gera
PD Dubovac, Karlovac
- 26. 1. Zimski pohod Vinica - Martinščak**
Vinica
HPD Vinica, Duga Resa
- 1. 2. 33. Planinarska noć u Varaždinu**
Varaždin, Hotel Turist
HPD MIV, Varaždin
- 7. - 12. 3. Foto izložba Međimurci u planini**
Čakovec, zgrada Scheier
HPD Međimurje, Čakovec
- 22. 2. Fašnička karavna na Ravnoj gori**
Ravna gora
PD Ravna gora, Varaždin
- 23. 2. Metlarska zabava**
Moslavačka gora, Čazma
HPD Garjevića, Čazma

Cjeloviti kalendar akcija potražite na webu HPS-a:
<https://www.hps.hr/info/kalendar-akcija/>

Sadržaj 111. godišta »Hrvatskog planinara«

Članci i vijesti

Balent, Dubravko	Proljetno trčanje i hodanje po Međimurskom planinarskom putu.....	302
Banović, Nada	Ćićarijske priče.....	248
Banović, Nada	Jesen u meni caruje.....	392
Barišić, Aida	17. šibenska speleološka škola 2019.....	301
Barišić, Aida	U Zagrebu održani speleološki ispiti.....	199
Barišić, Teo	U Bugarskoj održan 13. EuroSpeleo Forum.....	514
Begić, Antonio	Što smo naučili i doživjeli.....	85
Berljak, Darko	Hrvatski planinarski savez u 2018. godini.....	7
Berljak, Darko	Skupštine UIAA i EUMA u Larnaki.....	562
Bikić, Anton	Jasna Kosović (1937. – 2019.).....	198
Bockovac, Željko	Planinarenje s bebama.....	328
Borilović, Nada	22. tradicionalni pohod »Jesen na Dilju«.....	49
Božić, Vlado	Ledena špilja na Dachsteinu.....	178
Božić, Vlado	O podrijetlu imena Dinara.....	153
Božić, Vlado	Opis Gospodske špilje iz 1885. godine.....	187
Brdal, Željko	Prije 70 godina.....	463
Bregar, Bernard	E, ljudi, što je nama dobro!.....	183
Bušić, Valentina	Vrhovi Kavkaza.....	26
Bušić, Valentina	Bajkovita ljepota ogulinskog usnulog diva.....	483
Ciglencečki, Edita	Proljetno buđenje na stazama Papuka.....	139
Ciglencečki, Edita	Put u Arovu krunu.....	119
Culi, Mirjana	Šapat s planine.....	433
Čančarević, Alen	PD Susedgrad - naših prvih 70.....	517
Čaplar, Alan	Planinarstvo u Osnovnoj školi Vladimira Nazora u Crikvenici.....	308
Čaplar, Alan	Predstavljanjem monografije »Zagrljaji neba« PD Bundek obilježio 20 godina rada.....	47
Čaplar, Alan	50 godina europskih pješačkih putova.....	561
Čaplar, Alan	69. Dani slavonskih planinara na Boroviku.....	465
Čaplar, Alan	Državna nagrada za šport »Franjo Bučar« Darku Berljaku.....	560
Čaplar, Alan	Interaktivna planinarska karta Hrvatske.....	18
Čaplar, Alan	Lara Černicki i Stašo Forenbaher: »Kratke šetnje u prošlost«.....	559
Čaplar, Alan	Milan Sijerković 5. 11. 1935. – 8. 12. 2018.....	101
Čaplar, Alan	O imenima vrhova.....	494
Čaplar, Alan	Planinarstvo na znanstvenom skupu »Petar Zoranić i hrvatska kultura«.....	48
Čaplar, Alan	Statistički pokazatelji o našem članstvu.....	116
Čaplar, Alan	Stipe Božić: San o Everestu.....	405
Čaplar, Vesna	Sanacija štete od oluje Rea na Medvednici.....	404
Čikor, Kristijan	Moslavci i prijatelji na Mjesecu!.....	423
Čoklica, Jadranka	Dani planinara Herceg Bosne 2019. na Cincaru.....	464
Čoklica, Jadranka	Sastanak Balkanske planinarske unije u Korči u Albaniji.....	360
Čotar, Martin	Nova topografska karta područja Labina i Raše.....	407
Donković, Nada	25 godina planinarstva u Bilišću.....	150

Eterović, Igor	Povratak u kanjon inspiracije	530
Eterović, Igor	U Lovranu održan znanstveni skup posvećen Učki	362
Eterović, Ivana	Završena opća planinarska škola PD-a Opatija	358
Fajdić, Krešimir	Završena 8. Mala planinarska škola PD-a Dubovac u Karlovcu	50
Finderle, Anton	Planinari ne poznaju granice – 17. Dan istarskih planinara održan je s obiju strana granice	566
Finderle, Anton	Diplome Male planinarske škole primilo 27 malih pazinskih planinara	102
Finderle, Anton	Na osmom pohodu po IPP-u sudjelovalo dvjestotinjak planinara	254
Finderle, Anton	Na Žbevnici održan tečaj za vodiče	254
Finderle, Anton	Planinarenje upotpunjeno brčkanjem u ugodnoj riječnoj vodi	414
Finderle, Anton	Predstavljeni vodič, dnevnik i zemljovid Istarskog planinarskog puta	148
Friščić, Tomislav	Tri priče o četiri planinarska putokaza	545
Gavrić, Darko	Dinaridi su naša ljubav	217
Guštin, Denis	Ladakh – zemlja izgubljena u vremenu	212
Guštin, Denis	Planinarska putovanja Kirgistanom i Kazahstanom	426
Hajtok, Željko	5. planinarsko-glazbeni susret na Beogradu	413
Hapač, Ivan	Nemam vremena	136
Hapač, Ivan	Opet sam trebao	340
Hemar, Eduard	Josip Ryšlavy	548
Hemar, Eduard	Levin Schlosser, vitez Klekovski – Tajnik HPD-a i dužnosnik Hrvatskog sokola u Zagrebu	332
Hemar, Eduard	Milan Lenuci – otac urbanog Zagreba te pionir planinarstva, tjelovježbe i klizanja	478
Hemar, Eduard	Najstariji hrvatski planinar	450
Hemar, Eduard	Stipe Vrdoljak – kroničar planinarske i sokolske povijesti	389
Hemar, Eduard	Vilko Mahorić – vođa Hrvatskog sokolskog saveza i predsjednik HPD-a Strahinjčica	237
Islamović, Faruk	Na Velebitu prije dvije tisuće godina	72
Juretić, Ivan	Schlosserov dom na Risnjaku	264
Kasum, Ivana	Bijeg i povratak	288
Kasum, Ivana	Na zaleđenom slapu uspjela sam srušiti granice – u glavi	163
Kasum, Ivana	Putovanja i usponi koji nas obogaćuju	124
Komes, Silvija	Mladi planinari (i oni koji će to tek postati) u povodu Svjetskog dana čistih planina posjetili Ravnu goru	558
Kristijan, Zdenko	Novosti u Samoborskom gorju	398
Kuzmanić, Aleksandra	Radionica o planinarenju s osobama s invaliditetom (OSI) na Baškim Oštarijama	563
Kuzmanić, Aleksandra	Klupska večer Priroda i društvo	304
Kuzmanić, Aleksandra	Penjanje za sve – Mogu sve	305
Lazarić, Feručo	Do vrha Musale i natrag	395
Lazarić, Feručo	Olimp, božanska planina	133
Lazarić, Feručo	Po osiguranim putovima na Zrmanji i Omiškoj Dinari	509
Lazarić, Feručo	Tri glave na vrhu Triglava	447
Lisac, Rene	Uspon sjevernom stijenom Grossglocknera	21
Livak, Predrag	Drago Mikel (1950. – 2019.)	555
Livak, Predrag	Izborna skupština Udruge Slavonski planinari	48
Livak, Predrag	Nepoznata Krndija – kutjevački atar	518
Livak, Predrag	Papučki jaglaci 2019.	256
Livak, Predrag	Pet utvrda Požeške gore u jednom danu	412
Lukinić, Josip	Na Svetom brdu 15. lipnja 2019.	411
Malinar, Hrvoje	Planinarsko društvo Javor u Zagrebu	78
Maling, Derek	Putovanje u slobodu prije 75 godina	381

Marčec, Zvonimir	Uspomena na Marijana Fabetu na putu za najviši vrh Ukrajine.....	360
Mataja, Josip	20. Zimski pohod na Bjelolasicu najmasovnije do sada.....	203
Mihelić, Igor	Jabuka.....	420
Milčić, Neven	Susret.....	505
Morić, Jelena	Zimski uspon na Prenj koji ću dugo pamtit.....	165
Mrkobrad, Miroslav	Tri bilogorske priče.....	348
Nazor, Vladimir	Prenj.....	169
Nikšić, Žarko	Mladen Grubanović (1941. – 2019.).....	462
Nišević, Nikola	170 planinara na Ivanečkoj planinarskoj obilaznici.....	151
Nišević, Nikola	9. Planinarska noć u Ivancu.....	152
Ožura, Marko	Hodanje planinama neka bude i zaštita prirode.....	403
Paar, Dalibor	Završeni Dani speleologije u Ogulinu 2018.....	43
Palada, Anita	PK Gojzerice u Splitu.....	146
Palada, Anita	Riječ-dvije o Planinarskom klubu Gojzerice iz Splita.....	145
Plantaš, Igor	Završila planinarska škola u Jastrebarskom.....	359
Podolar, Branko i Žagar, Klara Jasna	Josip Rukavina – Joso (1928. – 2019.).....	402
Polić, Peter	500 kilometara kroz poljske Beskide.....	440
Poljak, Željko	Hrvatski planinari u novoj knjizi o Slovencima u hrvatskom sportu.....	407
Poljak, Željko	Naša alpinistica »letjela« na Griču kao vještica.....	414
Poljak, Željko	Planinarske nevolje.....	335
Poljak, Željko	Tomislav Sablek (1925. – 2019.).....	147
Posavec, Stjepan	Tragom oborenog britanskog avijatičara.....	376
Prizmić, Vinko	HGSS – sposobnost s dušom.....	281
Prizmić, Vinko	HGSS jučer, danas, sutra.....	56
Prizmić, Vinko	Potrage.....	108
Prpić, Marjan	Jama Nedam na sjevernom Velebitu – Od zapinjanja na –250 do nove tisućice ...	524
Radić, Ivana	»Kad bi svi ljudi na svijetu, baš kao sva djeca na svijetu...«.....	82
Radovanović, Vanja	Primorska idila na rubu Kvarnera.....	290
Rakić, Ivan	Uspón kroz neistražene biokovske vrleti.....	225
Rakonić Leskovar, Ivana	Obiteljski izlet uz Dan grada Požege.....	255
Rakovac, Marko	Speleološki seminari u Zagrebu.....	44
Rogina, Davor	30. Skupština HPS-a.....	316
Rogulja Mart, Vesna	Siščanin Marko Kotaranin na Mont Blancu.....	204
Rojnić, Vladimir	Istarski planinarski put u osam dana.....	240
Rukavina, Mihael	Transilvanija, Karpati, tura za pamćenje.....	472
Simonetti, Danijel	Vladar Julijskih Alpa.....	128
Smerke, Mira	Marijan Fabeta.....	46
Smojver, Narcis	Slavko Pokorny 8. 5. 1961. – 20. 12. 2018.....	100
Starić, Rudolf	U Hrvatsku podzemnim hodnikom.....	293
Šantek, Damir	Migrantska kriza u nacionalnom parku.....	458
Šantek, Damir	Panika i visinska bolest na Monte Rosi.....	230
Šantek, Damir	Planinarenje usred Indijskog oceana.....	64
Šantek, Damir	Tisuću planinara na Danima hrvatskih planinara na Ravnoj gori.....	356
Šibl, Bruno	Priručnik »Orijentacija za planinare«.....	253
Škvarić, Ivan	Uspón planinara s invaliditetom na Hahlić.....	306
Šut, Josip	Zapadnim grebenom na Everest prije 40 godina.....	275
Talaja-Rusendić, Sandra	Velobrdski ledari.....	38
Tosenberger, Otmar	Međunarodni dan planina obilježen 13. izletom u nepoznati Papuk.....	101
Tržić, Hrvoje	17. Planinarski tjedan u Našicama.....	49
Tržić, Hrvoje	Planinarenje kao igra.....	193
Turković, Višeslav	Završila Opća planinarska škola HPD-a Gojzerica Požege i HPD-a HZZO Požege.....	204

Tušek, Emil	3. Novogodišnji planinarski »palačinka« pohod na Špičasti vrh.....	153
Vinković, Željko	95. obljetnica planinarstva u Bjelovaru.....	201
Vinković, Željko	Kišni Vlašić i sunčani Lisac.....	142
Vinković, Željko	Premužićevom stazom u jednom danu.....	541
Vitez, Vesna	Sudjelovanje u akciji »Zasadi drvo, ne budi panj«.....	559
Volenc, Vladimir	150 kilometara razvodnicom Save i Drave.....	352
Volenc, Vladimir	Kako smo se popeli na Carrauntoohil.....	160
Vrbanac, Lucija	22. tradicionalni pohod na Vodenicu.....	308
Vršić, Sonja	Na 21. Vinčekovom pohodu više od 3500 sudionika.....	149
Vuković, Marko	Skijaške sekcije u planinarskim društvima.....	550
Žagar, Klara Jasna	Kako nastaju sjećanja.....	487
Žagar, Klara Jasna	Križni put iz Donje Planine na Lipu.....	298
Žagar, Klara Jasna	Malo po putu, malo po azimutu.....	89
Žagar, Klara Jasna	Tako je to u prirodi.....	345
Žagar, Klara Jasna	Tko su Praškocijevi haramije i zašto je Barbara pusta?.....	453
Žalica, Slobodan	Od Romanije do Prenja, baš kao nekad.....	170
Žugec, Željko	62. slet Zagorskog planinarskog puta i 10. šetnica »Po dragomu kraju«.....	465
Žugec, Željko	Želimir Trlek (1937. – 2019.).....	402

Iz rada HPS-a

2021. godina proglašena Međunarodnom godinom špilja i krša.....	555
Dani hrvatskih planinara.....	257, 309
Devedeset godina planinarstva u Makarskoj.....	565
Edo Popović: Čovjek i planina, Kratki uvod u sjeverni Velebit.....	45
Godišnje nagrade Izvršnog odbora HPS-a.....	4
Hrvatska planinarska obilaznica u 2018.....	96
Javni natječaj za radno mjesto glavnog tajnika HPS-a.....	17
Kalendar akcija.....	51, 103, 155, 207, 258, 310, 363, 415, 467
Knjige u planinama.....	464
Ljetni penjački susret British Mountaineering Councila.....	408
Mario Maršanić Major (1959. – 2019.).....	251
Mladen Japirko (1951. – 2019.).....	554
Najdublji speleološki objekti u Hrvatskoj.....	375
Najdulji speleološki objekti u Hrvatskoj.....	374
Naručite planinarski kalendar za 2020. godinu!.....	512, 556
Nova otkrića na Velebitu!.....	463
Od travnja novi glavni tajnik HPS-a.....	206
Održan pohod na Dinaru, najviši vrh Republike Hrvatske.....	363
Opća planinarska škola u Karlovcu.....	358
Otvoreno novo planinarsko sklonište Zlatko Prgin na planini Dinari.....	515
Pohod na Dinaru.....	311
Priznanja HPS-a u 2018. godini.....	42
Program rada Hrvatskog planinarskog saveza 2019. – 2023.....	323
Speleološko čudo na Crnopcu.....	368
Tomislav Pavlin (1942. – 2019.).....	251
Tradicionalni planinarski pohod na Dinaru.....	259
Vlado Prpić (1946. – 2019.).....	553
Zimski alpinistički kamp Komisije za alpinizam HPS-a u Aosti.....	199
Zimski alpinistički kamp Komisije za alpinizam HPS-a Val Ferrera 2018.....	252

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

